

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

KOMUNIKACE RODIČŮ SE ŠKOLOU

Závěrečná bakalářská práce

Mgr. Martina Hojná

Školský management

kombinované studium

Vedoucí práce: Mgr. Vladimíra Hovančíková

březen 2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou bakalářskou práci vypracovala sama za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

březen 2008

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Vladimíře Hovančíkové za cenné rady, obětavou a velmi vstřícnou pomoc při zpracování závěrečné bakalářské práce.

Resumé:

Závěrečná bakalářská práce se zabývá problematikou komunikace rodičů se školou a z ní vyplývající vzájemné spolupráce. Vychází z dosavadních teoretických poznatků, z vlastní zkušenosti a z výsledků provedeného výzkumného šetření. Přináší nejen zjištění možných efektivních způsobů komunikace, ale především možnosti jejich zavedení do škol, tedy doporučení a náměty, jak získat rodiče a zapojit je do dění ve škole.

Summary:

This bachelor's thesis deals with the issues of parent-school communication and with mutual cooperation ensuing therefrom. The thesis is based on currently available theoretical knowledge, on the author's own experience, and on the results of a completed research. It presents not only the research-identified ways of effective communication, but mainly the prospective manners of their introduction in schools; i.e. suggestions and advice on winning parents over and making them involved in school events.

Klíčová slova:

Spolupráce, komunikace mezi školou a rodiči, efektivní komunikace, úloha rodičů, desatero pro spolupráci, partnerství, angažovanost, práva rodičů, formy spolupráce, dánské školství, národní kurikulum v Anglii, školní kurikulum v USA, individuální učební plán, Školská rada, Sdružení rodičů, schránky důvěry, konzultační hodiny, trojstranná setkání, Den otevřených dveří, školní časopis, webové stránky školy, e-mailová komunikace, žákovská portfolia.

Obsah:

Úvod.....	6
1. Podstata vztahů mezi rodinou a školou.....	8
1.1 Vzájemná očekávání rodičů a učitelů.....	8
1.2 Vztahy mezi rodinou a školou.....	10
1.3 Postoj rodičů vůči škole.....	11
1.4 Postoj učitelů a ředitelů škol k rodičům.....	13
1.5 Partnerství jako forma komunikace.....	15
2. Rodičovská angažovanost a její přínosy pro školní práci.....	16
2.1 Úloha rodičů ve školách.....	17
2.2 Práva rodičů ve školách.....	18
2.3 Možnosti rodičů, jak se angažovat.....	19
3. Spolupráce rodičů a učitelů ve světě.....	21
3.1 Vývoj dánského školství a zapojení rodičů do kurikula.....	21
3.2 Zapojení rodičů do realizace národního kurikula v Anglii.....	22
3.3 Projekt „Partnerství školy, rodiny a komunity“ v USA.....	25
3.3.1 Školní kurikulum v USA dnes.....	26
3.4 Zapojení rodičů do realizace národního kurikula v dalších zemích.....	27
4. Výzkumné šetření zabývající se novými formami komunikace a spolupráce mezi rodiči a školou.....	29
4.1 Cíle šetření.....	29
4.2 Výzkumný problém, formulace hypotéz.....	31
4.3 Dotazník, výzkum.....	32
4.4 Výsledky šetření.....	33
5. Výsledky šetření spolupráce a komunikace rodičů se školou ve Švédsku.....	53
5.1 Cíle šetření.....	53
5.2 Dotazník, výzkum.....	53
5.3 Výsledky šetření a jejich porovnání s problematikou u nás.....	54
6. Doporučení pro ředitele škol, učitele a rodiče ke vzájemné komunikaci.....	57
Závěr.....	60
Seznam literatury a dalších zdrojů.....	63
Přílohy.....	65

Úvod

Spolupráce školy s rodinou je považována za velice významný faktor podporující efektivitu vzdělávání dětí. Proto je důležitým úkolem ředitelů a učitelů vytvořit podmínky pro fungování partnerského vztahu s rodiči dětí, navázat a pravidelně s nimi udržovat kontakt, nabízet jim rozmanité formy spolupráce.

Postavení rodičů vůči škole bylo dříve omezováno. Rodiče nesměli říkat, co si o škole myslí a co od ní pro své děti očekávají. Typické bylo, že se učitelé obávali rodičů a rodiče se obávali učitelů. Situace se výrazně změnila po r. 1989, kdy se naopak názory rodičů a široké veřejnosti začaly brát významně v úvahu. Největší zlom nastává právě nyní - v době, kdy školy začínají učit podle svých školních vzdělávacích programů základního vzdělávání, které směřují ke zkvalitnění výuky žáků, ke zlepšení pedagogické činnosti i výsledků vzdělávání. Každá škola vychází z rozdílných podmínek, má jinou skladbu žáků, také jiné vztahy s rodiči a s tím spojené možnosti spolupráce. Důležité je však vědět, že školní vzdělávací program je určen nejen pro školu - pro ředitele, učitele a jiné pedagogické pracovníky, pro žáky, ale také pro rodiče žáků dané školy. Rodiče žáků by mělo ve školním vzdělávacím programu zajímat především, na co klade škola ve vzdělávání důraz, jaký styl práce prosazuje, jaká je povinná, volitelná i zájmová vzdělávací nabídka školy, ...

Postupem času a především vývojem společnosti se mění nejen škola - přístup učitelů k žákům, metody a formy práce se žáky, ale i **úloha rodičů žáků a jejich postavení ve školním prostředí**. Mnozí rodiče si však tuto úlohu neuvědomují a hlavně nepřipouštějí. A tak stále existuje mnoho škol, kde na jedné straně stojí rodiče, kteří očekávají od školy téměř nemožné. Rodiče, kteří jsou velmi zatíženi vlastní prací a nebo rodiče, kteří jsou názoru, že právě škola musí splnit vzdělávací a výchovnou funkci u jejich dítěte. Proti nim na druhé straně stojí roztrpčení učitelé, kteří by často měli zájem o mnohém komunikovat a poradit se, ale bohužel ze strany rodičů nemají s kým.

Faktem však zůstává, že téma spolupráce rodičů se školou je téma velmi otevřené a v poslední době často diskutované. Cílem není přesný návod na tuto spolupráci, ale trpělivé hledání optimální cesty, námětů k navázání komunikace a z ní vyplývající spolupráce.

Dle Mudr. Jaroslava Šturmy, našeho předního dětského psychologa, hodnota člověka zdaleka netkví v jeho výkonnosti, ale spíše v tom, jak je schopný obstát v meziosobních

vztazích, jak je v nich odpovědný, otevřený pomoci druhým. A to je veliký společný úkol rodiny i školy.¹

Bakalářská práce má být návodem především pro ředitele škol a jejich učitele, ale také pro rodiče při výběru forem a možností spolupráce realizovatelných v dané škole, u určitých rodičů, ... Vychází z dosud zjištěných názorů a výsledků předešlých výzkumů. Inspirací je vývoj školství v několika zahraničních zemích a formy jejich spolupráce s rodiči dnes. Cílem práce je nalézt nové formy spolupráce, které by bylo možné aplikovat běžně ve školách a při nichž by došlo k odbourání stále trvajících bariér v komunikaci mezi učiteli a rodiči. Cílem práce je doporučit ředitelům škol postupy zavádění a plánování nových forem komunikace do jejich škol.

¹ ŠTURMA, J.: „Dělba práce“ mezi rodinou a školou, [online] Dostupné na WWW: <http://www.mujnet.cz/>.

1. Podstata vztahů mezi rodinou a školou

1.1 Vzájemná očekávání rodičů a učitelů

Pro úspěšnou spolupráci rodiny a školy, jejímž cílem je vzdělávání dítěte a rozvoj jeho schopností a dovedností, je nezbytné, **aby se učitelé a rodiče dobře znali, důvěřovali si, navzájem se podporovali a spolupracovali.**

Na počátku každé spolupráce stojí jistá očekávání. My - učitelé očekáváme spoustu věcí od rodičů a rodiče zase naopak od nás. Čím více budeme znát vzájemná očekávání, čím lépe se poznáme a budeme vědět, co od sebe navzájem můžeme čekat, tím bude naše spolupráce kvalitnější.

Co očekávají rodiče od učitelů?

- > ochotu s nimi komunikovat
- > považovat je za rovnoprávné partnery se společným cílem vzdělat dítě
- > profesionalitu a objektivitu učitele
- > poskytnout oporu a zázemí jejich dítěti
- > schopnost poradit, když nastanou problémy
- > individuální přístup ke každému dítěti

Co očekávají učitelé od rodičů?

- > ochotu přijít a komunikovat
- > podporovat zájem o učení svého dítěte
- > respektovat dění ve škole a je jako odborníky na vzdělávání
- > plnit požadavky stanovené učiteli
- > vytvářet pozitivní a podnětné domácí prostředí k učení a poznávání
- > pomoc se školní prací
- > zajímat se o to, jak jejich dítě tráví svůj volný čas

Při pohledu na vzájemná očekávání učitelů a rodičů zjišťujeme, že se v mnohém prolínají. Jaká úskalí stojí tedy v cestě dobré spolupráci a komunikaci? Proč se neustále ve

školních časopisech i na veřejnosti setkáváme s nespokojeností ze strany učitelů i rodičů? Proč je toto téma často diskutované a velmi „žhavé“?

Domnívám se, že úplný počátek lze najít v nesprávné komunikaci, v neschopnosti si tato očekávání navzájem sdělit. A právě sdělení a stanovení určitých pravidel je prvním krokem ke správné spolupráci. Je přirozené, že nelze všechna očekávání vždy splnit, ale obě strany by se měly snažit, aby se co nejvíce shodly.

Co by, dle dotazovaných rodičů, nemělo v komunikaci ze strany učitele nikdy chybět?

(Ainscow& Muncey, 1989. In Hopkána, 1994, s.174)

1. Upřímnost a otevřenost.

Výmluvy či nejasná vysvětlení jsou rodiči chápána jako obranný postoj nebo jako vyhýbání se pravdě.

2. Naslouchání.

Učitelé by si měli uvědomit, že rodiče znají své dítě tak, jak oni nemohou. A proto mohou být nápomocní při řešení problémů.

3. Odvaha říci „já nevím“.

Rodiče ocení upřímnost, uvidí učitele jako člověka a uvědomí si význam jejich vztahu.

4. Povzbuzení.

Rodiče potřebují povzbudit a nejen slyšet výtky.

Nyní, na základě vlastních zkušeností, uvedu výčet bodů, které by neměly chybět v komunikaci s námi ze strany rodičů:

1. Upřímnost a otevřenost.

Rodiče ve snaze pomoci dítěti nám často lžou a zastávají se dítěte, čímž mu nevědomky ubližují.

² KUCHAROVÁ,P. Komunikace a spolupráce s rodiči. *Učitel'ské listy*, 2007, roč. 15, č. 1, s.11.
ISSN 1210-6313.

2. Naslouchání.

Rodiče by si měli uvědomit, že dítě se chová jinak doma a jinak ve škole. Měli by se vyvarovat větám typu: „To by náš syn nikdy neudělal“.

3. Nebát se říci „nevíme si rady“.

Učitel ocení, když se mu rodiče svěří s nějakým problémem a uvědomí si, že mu rodiče důvěřují.

4. Podpora.

Učitel potřebuje vědět, že rodič s jeho postojem souhlasí a že jsou „zajedno“.

1.2 Vztahy mezi rodinou a školou

Největší vliv na vývoj dítěte od jeho narození má **rodina**, poté škola a prostředí, ve kterém dítě tráví svůj volný čas.

Rodinné prostředí je činitelem nejdůležitějším. Chápeme-li rodinu jako nejvhodnější prostředí pro to, aby se člověk stával plnohodnotnou společenskou bytostí, musí být výchova zaměřena na potřeby dítěte. Rodina je tvořena tak, že může dítěti dát něco jedinečného, co nemůže žádné jiné prostředí, ani škola. V rodině dítě formuje své vlastnosti, získává základní dovednosti a návyky, které později ovlivňují jeho úspěchy či neúspěchy ve škole. Postoj rodičů ke vzdělávání, ke spolupráci s učitelem, jejich vlastnosti a snahy ovlivňují vztah dítěte ke škole, k učiteli, jeho prospěch i chování.

Rodiče děti vychovávají, poskytují jim zázemí a nejlépe vědí, kam a k čemu je směřují. Rodiče jsou pro nás, učitele, nejvýznamnějším zdrojem informací, pokud chceme porozumět každému dítěti, jeho chování, vyjadřování, způsobům práce, ... Je proto v zájmu rodičů, aby informovali školu o tom, co se děje doma a učitelé mohli přizpůsobit své chování vůči žákům.

Pokládám si otázky: „Skutečně takto funguje předávání důležitých informací ze strany rodičů? Informují nás rodiče s důvěrou, protože si uvědomují, že s nimi stojíme na stejné straně - tedy na straně dítěte? Jsou si jisti, že jsme ve výchově a vzdělávání partnery? Je pro ně samozřejmostí nám sdělovat změny, které v okolí dítěte nebo přímo u něj nastaly? Domnívám se, že nikoliv. Často je nám, učitelům, záhadou, proč se chování dítěte tak

změnilo, jak je možné, že z výborného žáka je najednou jen průměrný, proč žák dříve velmi veselý je najednou uzavřený, pesimistický, Často až za „pět minut 12“ zjišťujeme, že příčina hledaná ve školním prostředí, ve vztazích se spolužáky, s učiteli, v nezvládnutí učiva, ve skutečnosti vůbec neexistuje. Je však problém v rodině (rozvod rodičů, nemoc v rodině, atd). Jak ale my učitelé máme tyto příčiny zjistit, pokud je neřekne sám žák a rodina v komunikaci s námi pokulhává? Již od začátku školní docházky, a domnívám se, že nejlépe ještě před vstupem do školy, je dobré zvykat rodiče na přátelské schůzky a komunikaci s námi. Pokud se bude tato komunikace odvíjet zpočátku v příjemné rovině - z obou stran půjde pouze o předávání informací, nikoliv kritiku či vyčítání nedostatků, může postupně přejít v samozřejmou formu spolupráce mezi rodiči a učiteli. Počátek vidím již v předškolním období, kdy dítě navštěvuje mateřskou školu.

1.3 Postoj rodičů vůči škole

Básník Chalíl Džibrán řekl: „ ...**vaše děti nejsou vašimi dětmi, jsou posly života ...**”

Rodiče se někdy snaží ve svém dítěti uskutečňovat svoje sny, které se jim samotným nesplnily. Měli by si však uvědomit, že jejich životní úkol spočívá v tom, že své děti na jejich životní cestě doprovázejí a vytvářejí jim vhodné prostředí k jejich růstu.

My učitelé se nejčastěji setkáváme s rodiči, které můžeme rozdělit, podle spolupráce s námi, do dvou skupin:

- > **Rodiče, kteří nám různým způsobem pomáhají** - kontrolují domácí přípravu, dopravují děti na vystoupení, na soutěže, pomáhají s organizací odpoledních akcí, poskytují nejrůznější sponzorské dary, ... a především vědí, že my, děti a škola vůbec jejich pomoc potřebuje.
- > **Rodiče, kteří se o své děti a jejich školní dění nezajímají**, ale s oblibou hodnotí, co jsme my a škola neudělali správně nebo dokonce vůbec. A tací rodiče škodí nejenom svému dítěti, ale celé škole, protože ji brzdí. Každý rodič má povinnost alespoň komunikovat s dítětem o životě ve škole. Jenže někteří nesplní ani tak málo, aby se za týden podívali dítěti do tašky, zkontrolovali jeho přípravu do školy, natož aby spolupracovali s učitelem, se školou.

Rodiče jsou spokojeni, mají-li klid a nemusí-li s dítětem nic dělat. Ve většině případů nechtějí se školou příliš komunikovat. Obvykle začínají s učiteli jednat až ve chvíli, kdy nastane u jejich dítěte nějaký problém. Rodiče považují za hlavní poslání školy předávání poznatků a berou učitele v tomto ohledu za kvalifikované profesionály. Přesto se právě oni považují za nejlepší znalce svého dítěte, protože dobře znají jeho silné a slabé stránky a mají pocit, že dobrý učitel by měl vůči jejich dítěti aplikovat rodinný postup.

Z průzkumu provedeného v r. 2006 Centrem pro výzkum veřejného mínění, v němž byli respondenti z řad rodičů a široké veřejnosti dotazováni na spokojenost v oblasti školství, vyplynulo, že po větší změně školství není poptávka. Česká veřejnost vykazuje většinovou spokojenost se školstvím. Informovanost rodičů je na velmi nízké úrovni a pokud se jedná o informovanost širší veřejnosti, která často nemá žádnou motivaci zajímat se o školství, je zákonitě téměř nulová. Na základě toho se dá konstatovat, že spokojenost české veřejnosti se školstvím je založena na převažující neznalosti skutečného stavu této oblasti.³

Dle výzkumu provedeného v r. 2003, který probíhal pod vedením doc. PhDr. Milady Rabušicové, Ph.D. z Ústavu pedagogických věd FF MU Brno existuje několik různých pohledů na postavení rodičů ve školství. Rabušicová a kol. (2004) dělí rodiče do několika skupin:

Rodiče jako problém

Rodiče nemají o výchovu svých dětí zájem, nemají tudíž zájem ani o spolupráci se školou.

- > Nezávislí rodiče - jsou vůči škole nedůvěřiví, málo komunikují.
- > Špatní rodiče - selhávají při výchově, komunikují jen při problémech, nepodporují učení svých dětí.
- > Snaživí rodiče - dítěti přehnaně pomáhají, píšou za něj úkoly, komunikují se školou o každé maličkosti. Jsou učiteli vnímáni jako obtížní.

Rodiče jako zákazníci

Rodiče si objednávají určitou službu - v tomto případě je službou vzdělávání jejich dítěte v dané škole, oni mají právo volby školy, právo na informace a zastávají názor: „nejsem spokojen, jdu o dům dál“. V tomto vztahu se vytrácí partnerství, neboť rodiče mají velmi malou možnost ovlivnit vzdělávací proces.

³ ŠTECH,S. Rodiče často nevědí, co po nich škola chce. *Rodina a škola*, 2005, roč. 52, č. 5, s. 4-6. ISSN 0035-7766.

Rodiče jako občané

Rodiče se dnes mohou angažovat v dobrovolných aktivitách spojených se školou, a proto vyžadují, aby škola jako veřejná instituce byla maximálně otevřená.

Rodiče jako partneři učitele

Rodiče v roli partnerů jsou aktivní, své děti znají nejlépe a škola toho umí dobře využívat. Ideální spolupráce.⁴

Pokud se probereme literaturou a odbornými články, již od 70. let vyzývají odborníci učitele a školy k většímu respektování a cenění si rodičů, avšak dodnes na mnohých školách stále převládá pojetí rodičů jako zákazníků - klientů. Sami rodiče někdy roli klienta upřednostňují. Co je k tomu vede? Tato role je pro ně časově méně náročná a především pohodlnější. Přiznejme si, že nejen pro ně, ale i pro školu a učitele. Proto je mezi učiteli často vítaná.

1.4 Postoj učitelů a ředitelů škol k rodičům

Hlavním a dlouhodobým cílem pro školy, jejich ředitele a učitele je **vytvořit atmosféru důvěry mezi rodiči a školou**. Ředitelé a učitelé by měli dávat rodičům najevo, že si jich váží, respektují je. Ideální je, když se obě strany shodnou, že případné problémy žáka jsou jejich společným problémem. Obě strany by měly získat pocit, že spolupracují ve prospěch dítěte, že tedy nejsou soupeři, nýbrž partneři.

Učitel očekává podporu ze strany rodičů, ať už se jedná o kontrolu domácí přípravy, procvičování učiva, nebo o řešení výchovných problémů. Na druhé straně musí dát škola rodičům vědět, co dělá a proč to dělá, aby rodina mohla reagovat na její činnost.

Podstatné je dostatečně často mluvit s rodiči nebo - protože času je málo a rodiče často nepovažují za nutné do školy přijít - alespoň najít alternativní metodu spolupráce.

Velmi inspirativní pro učitele a ředitele škol se mi jeví **Desatero pro spolupráci s rodinou**, které uvádí Krejčová a Kargerová (2003, s. 150) v publikaci *Začít spolu a se kterým by se měl seznámit každý učitel*.

⁴ RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., aj. *Škola a /versus/rodina*. Brno : Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

1. Respektujeme úlohu rodičů.

Rodiče jsou nejvýznamnějšími činiteli ovlivňujícími vývoj dítěte. Mají právo a zároveň povinnost činit důležitá rozhodnutí týkající se jejich potomka. Bereme tuto jejich nezpochybnitelnou roli v každé situaci v úvahu a podle toho s nimi jednáme. Pěstujeme vzájemný respekt mezi učitelským týmem a rodinami.

2. Zachováváme důvěrnost.

Rodiny mají právo na ochranu svých osobních informací v průběhu i po ukončení školní docházky svého dítěte. Informace a záznamy o dítěti mají k dispozici pouze jeho rodiče. Když je třeba poskytnout tyto informace i jiným osobám, seznamujeme s tímto faktem rodiče předem a žádáme o jejich souhlas.

3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme.

Průběžně u rodičů zjišťujeme, jakou představu o vzdělávání svého dítěte a vzájemné spolupráci se školou rodiče mají. Zároveň otevřeně sdělujeme naše představy a záměry.

4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou více strategií k jejich zapojení.

Rodiny jsou odlišné. Co je zajímavé pro jednu, nemusí být přijatelné pro rodinu druhou. Jsme flexibilní a tvořiví, aby si každá rodina mohla vybrat takové formy spolupráce, které jí budou nejvíce vyhovovat.

5. Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama.

Naším úkolem je nabídnout rodinám co nejširší škálu možností ke spolupráci. Rozhodnutí, kterou z forem si zvolí, už závisí na ní samé.

6. Usilujeme o zapojení celé rodiny.

Ke spolupráci vyzýváme nejenom rodiče dětí, ale i další členy rodiny a její přátele.

7. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje.

Dáváme rodičům možnost vybrat si termín setkání z několika navržených variant, rodiče se mohou zapisovat do harmonogramu konzultací.

8. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu.

Zdůrazňujeme silné stránky rodiny a dosažené úspěchy. Dáváme rodinám najevo, že si ceníme jejich spolupráce a zapojení ve třídě.

9. Spolupracujeme s dalšími partnery školy.

Jsme otevření spolupráci s ostatními institucemi, jejichž nabídek využíváme.

10. Víme, že všechno nejde hned ...

Partnerské vztahy a intenzivní spolupráci s rodiči budujeme postupně, průběžným stavěním na malých úspěších. Vyžaduje to čas a úsilí. Víme, že je to náročné, ale nevzdáváme se.⁵

1.5 Partnerství jako forma komunikace

Partnerský vztah mezi rodiči a učitelem není něčím samozřejmým, ani snadno akceptovatelným. Je založen na vzájemné důvěře a na dobrém vztahu mezi nimi. Je to sdílená odpovědnost za výchovu dětí. V partnerských vztazích se velmi klade důraz na spolupráci. V popředí je tedy úsilí najít společná řešení problému, nikoliv hledání chyb a viníků.

Na počátku každé spolupráce jsou jistá očekávání, která se později vyplní či nikoliv. Obě strany uznávají, že je třeba sdělovat si vzájemně informace a pomáhat si. Rodiče rychle a ochotně reagují jak na doporučení, tak na stížnosti ze strany učitele. Na jedné straně zasahují rodiče a na straně druhé učitel sleduje známky zlepšení pod vlivem rodičovského působení.

Rodiče dávají jasně najevo, že očekávají profesionalitu a objektivitu učitele. Učitel by měl být dítěti oporou a jakmile nastanou nějaké problémy, měl by být schopný poradit. Ke každému žákovi by měl přistupovat individuálně. Velmi důležitá je pro rodiče ochota učitele komunikovat s nimi. Učitelé naopak očekávají, že rodiče vytvoří pro své dítě takové prostředí, které mu poskytne zázemí, kde bude spokojený a bude mít pocit bezpečí. Rodiče budou respektovat dění ve škole, podpoří učitele a pomohou dítěti se školní prací. Rodiče by měli podporovat zájem svého dítěte o učení a poznávání nových věcí. Dalším z důležitých očekávání učitelů je plnění požadavků učitele. Rodiče by učitele měli brát jako odborníka na vzdělávání, který ví, co a proč dělá. Všechna tato očekávání se mohou naplnit pouze v případě, že **funguje efektivní komunikace mezi učitelem a rodiči**, že obě strany mají společný cíl, kterým je úspěšný rozvoj dítěte.

⁵ KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Začít spolu: metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha : Portál, 2003, s. 150. ISBN 80-7178-695-0.

2. Rodičovská angažovanost a její přínosy pro školní práci

Bronfenbrenner:

„Vyjádříme-li se pomocí chemické metafory, můžeme říci, že zásahy rodičů fungují jako svého druhu stabilizátor, který upevňuje efekty vytvářené ostatními procesy.“

Výzkumy rodičovského angažování ukazují na to, že z dobré spolupráce rodičů a učitelů získávají obě strany. Zvyšuje se vzájemná důvěra, rodiče mají lepší mínění o schopnostech učitelů, zvyšuje se jejich pomoc při domácí přípravě dětí, která se projevuje:

- a) v lepších výsledcích žáků
- b) v lepších testových výsledcích ve čtení a matematice
- c) v kladných žakovských postojích ke školní práci
- d) v méně problémovém chování dětí ve škole
- e) ve vyšší sebeúctě žáků⁶

Většina autorů zabývajících se touto problematikou se shoduje na tom, že zapojení rodičů do školního dění je pro děti, školu a její učitele obrovským přínosem. Správně fungující komunikace omezuje nedorozumění, která jsou ve vztahu učitel - rodiče častá, na minimum.

Je otázkou každé školy, jak a **do jaké míry hodlá zapojit rodiče do vzdělávání dětí**. Míra a způsoby zapojení se na jednotlivých školách v naší zemi různí. Záleží pak na každém učiteli, jak moc je ochoten vzdát se své profesní nezávislosti ku prospěchu spolupráce s rodiči žáků. Co všechno je ochoten udělat, aby podporovali jeho postoje a aktivně se zapojili do dění školy? Také já se setkávám na jedné straně s učiteli, kteří jsou této spolupráci nakloněni, ale na druhé straně s učiteli, kteří tuto možnost nechtějí připustit, i přesto, že jsou to Pedagogové mladí a vzdělaní. Určitým důvodem může být větší časová náročnost ze strany učitele, pokud chce rodiče dostatečně a pravidelně informovat, zapojovat je do dění třídy, ...

⁶ KELLAGHAN, T., SLOANE, K., ALVAREZ, B., aj. *The Home environment and school learning: promoting parental involvement in the education of children*. San Francisco : Jossey-Bass, 1993. ISBN 1555425887

Domnívám se, že naše fakulty stále dostatečně nepřipravují budoucí učitele na možnost, že právě rodiče žáků se podílejí společně s nimi na vzdělávání. Dalším důvodem určitě zůstává nedostatečné ohodnocení učitelů.

2.1 Úloha rodičů ve školách

V posledních letech si rodiče začínají uvědomovat, že **se mohou aktivně podílet na chodu školy**, buď jako členové školních výborů a rad, nebo přímo ovlivňovat formu a způsoby výuky prostřednictvím otevřené komunikace s učitelem.

O potřebě spolupráce škol s rodinami žáků napříč všemi stupni hovoří Bílá kniha. Také v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání se píše o potřebě „**zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků**“ (RVP ZV, 2007, s.10).

Zajímavou charakteristiku o úloze rodičů ve vzdělávání poskytl Vincent (1996), který popisuje čtyři různé role, které rodiče dětí ve vzdělávání plní:

1. První rolí rodičů je **podpora učitele a školy tím, že přijmou jejich hodnoty, názory a postoje**. Tito rodiče se zapojují při organizování školních aktivit, pomáhají dítěti s domácí přípravou, navštěvují výuku, kde mají možnost blíže se seznámit s povoláním učitele. A právě tato možnost jim může pomoci získat potřebný respekt.
2. Druhou rolí je **rodič jako zákazník vzdělávacích institucí**. Sem řadí Vincent veškerá práva a povinnosti rodičů. Rodiče mají školou daná pravidla a povinnosti, které musí respektovat a plnit, ale možností zasahovat do dění ve škole mají podstatně méně.
3. Třetí rolí je **rodič nezávislý na instituci školy**. Sem patří rodiče, kteří udržují jen minimální kontakt se školou. Důvodem minimálního kontaktu je časová vytíženost rodičů, rodinné problémy, nespokojenost se školou, ...
4. Čtvrtou rolí je rodič jako spoluúčastník ve vzdělávání. Do této skupiny řadí Vincent rodiče, jejichž místo je v rozhodovacích orgánech školy.^{7/8}

[^] VINCENT, C: *Patente and Teachers: power and participation*. Londýn : Falmer Press, 1996.

KUCHAŘOVÁ, P. Komunikace a spolupráce školy s rodiči. *Učitelství listy*, 2007, roč. 15, č- 4, s. 12. ISSN 1210-6313.

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR.: Bílá kniha. Praha : MŠMT, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praha : VÚP, 2005. ISBN 80-87000-02-1.

2.2 Práva rodičů ve školách

Rodiče mají především možnost volby školy pro své dítě. Volí si školu nejen podle kvality, ale i podle dostupnosti, podle vztahu ke škole, kterou navštěvovali sami.

Novou oporu získali rodiče ve školském zákonu č. 561/2004 Sb.:

§ 21 - práva žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků

§ 30 - možnost rodičů vyjadřovat se k dokumentům školy

§ 167, 168-Školská rada

Jaké mají rodiče možnosti ovlivňovat školu?

§ 21 - práva žáků, studentů a zákonných zástupců - rodiče mají právo

- volit a být voleni do Školské rady
- na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání
- na informace a poradenskou pomoc školy v záležitostech týkajících se vzdělávání
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajících se podstatných záležitostí vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost

§ 167, 168 Školská rada

- je orgán školy umožňující zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy
- vyjadřuje se k návrhům školních vzdělávacích programů a k jejich následnému uskutečňování
- schvaluje výroční zprávu o činnosti školy
- schvaluje školní řád, ve středních a vyšších odborných školách stipendijní řád a navrhuje jeho změny
- schvaluje pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků v základních a středních školách

- podílí se na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy
- projednává návrh rozpočtu právnické osoby na další rok, vyjadřuje se k rozboru hospodaření a navrhuje opatření ke zlepšení hospodaření
- projednává inspekční zprávy České školní inspekce
- podává podněty a oznámení řediteli školy, zřizovateli, orgánům vykonávajícím státní správu ve školství a dalším orgánům státní správy⁹

Z vlastní zkušenosti i zkušenosti kolegů z jiných škol vím, že pro školy je často problém **přesvědčit zástupce rodičů k účasti ve Školské radě, ve Sdružení rodičů**. Rodiče často reagují slovy: „Proč zrovna já? Já nemám čas chodit na schůzky.“ Většinou se podaří některé rodiče přesvědčit, ale jsou to rodiče, kteří ač přijdou pravidelně na schůzky, více a podrobněji se o školu nezajímají, sami většinou s žádnými podněty nepřicházejí.

2.3 Možnosti rodičů, jak se angažovat

Běžné formy spolupráce - rodiče obvykle pomáhají třídě, kterou navštěvuje jejich dítě:

- > návštěva třídních schůzek
- > pomoc s organizací sport, akcí, besídek, karnevalů,...
- > pomoc se zajištěním materiálních pomůcek - kopír. papírů, kartonů,...
- > pomoc finanční - sponzoring - autobus na výlet, ...
- > zajištění exkurze do podniku, kde pracují, ...
- > jsou členy Rady školy nebo Sdružení rodičů ...

Domnívám se, že tyto formy spolupráce znají na každé škole, i když určitě ne ze strany všech rodičů. Opět se jedná o tzv. „zdravé jádro rodičů“, kteří jsou ochotni pomoci a kteří si uvědomují svoji roli ve vzdělávání svého dítěte. Záleží na učitelích a vztazích, které^s rodiči mají. Nejlépe fungující a nejsilnější vztahy jsou určitě na malých venkovských

⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

školách, kde se všichni dobře znají a kde většinou vládne vzájemná důvěra potřebná ke spolupráci.

Netradiční formy spolupráce

- > přístup rodičů do tříd během vyučování - ukázkové hodiny pro rodiče
- > organizování mimoškolních aktivit pro celé rodiny - zájezdy, sportovní turnaje
- > realizace školního divadla, kde účinkují i rodiče
- > vedení zájmových kroužků rodiči
- > pořádání letních táborů pro děti i s rodiči
- > vydávání publikace o životě školy
- > výstavy dětských prací
- > besedy a přednášky pro rodiče (preventivní a protidrogové programy)
- > besedy a přednášky vedené rodiči (hasič, zdravotní sestra, policista, ...)
- > zahradní slavnosti, plesy, ...¹

Nelze konstatovat, zda i tyto formy spolupráce jsou alespoň známé každé české škole. Záleží však na vedení školy, jaký má zájem spolupráci s rodiči rozvíjet, a tudíž nabízet další možnosti, aby se mohli angažovat.

Právě na škole, kde působím (ZŠ a MŠ Ždírec nad Doubravou) jsme v loňském roce provedli dotazníkové šetření a v něm požádali rodiče, aby nám sami navrhli, jak by oni mohli pomoci škole, jak by se chtěli více angažovat. Byli jsme mile překvapeni - **navrhovali právě besedy, které by ve svém volném čase pro děti zorganizovali, taktéž mají zájem o akce rodičů s dětmi pořádané školou - sportovní pětiboj, ...** Myslím si, že velmi záleží na přístupu vedení školy a jeho zájmu o samotné rodiče.

Partnerství rodiny a školy při výchově - vzdělávacím procesu, [online] Dostupné na WWW: <http://www.stredoskolak.cz/>

3. Spolupráce rodičů a učitelů ve světě

V řadě evropských zemí je spolupráce rodičů se školou hnací silou vzdělávání jednotlivých žáků a zároveň rozvoje celého školského systému. Výraz „zapojení rodičů, komunikace rodičů, spolupráce rodičů" je velmi častým termínem v současné pedagogice, ať už nahlédneme do časopisů či internetových stránek pro učitele, rodiče, školu, ... A právě tento termín vyjadřuje blízké pracovní partnerství, pomocí něhož mohou rodiče a učitelé úspěšně docílit výchovy a vzdělání dětí. Výchova a vzdělání dětí není výsadní doménou rodiny ani školy, ale jejich cílem společným. Partnerský vztah na této úrovni znají mnohé evropské země, přesto je v různých zemích rozdílný. Také ony se potýkaly s podobnými problémy.

V této kapitole uvádím možnosti vlivu rodičů na školu v některých jiných zemích, ale také **konkrétní případy zapojení rodičů, formy spolupráce a komunikace mezi školou a rodiči využívané školami v zahraničí.**

Zaměříme-li se na některou ze zemí na západ od nás, již brzy zjistíme, že česká školská soustava je poněkud chudá, jak ve své skladbě, tak v principech spolupráce rodičů se školou. I dnes, v době školních vzdělávacích programů, pokračují některé naše školy v trendech z minulosti, ze kterých nechtějí nikam odbočit. Velkou inspiraci, jakou cestou by se mohlo naše školství dát, přináší Dánsko.

3.1 Vývoj dánského školství a zapojení rodičů do kurikula

Dánské školství je ve své skladbě velice pestré, neboť stát prosazuje povinnou školní docházku za předpokladu, že si rodiče mohou vybrat, jakým způsobem bude jejich dítě vyučováno. V Dánsku můžeme najít školy náboženské, konzervativní, walfdorské, daltonské, ženské, speciální školy R. Steinera, soukromé a veřejné školy a některé další.

Dánové měli již v roce 1908 první reformní školu, ve které se řídili slovy Grundtviga: Škola by měla být místem, kde vše probíhá podle řádu přírody, kde tedy i dítě může a smí být dítětem. Od poloviny 19. století se v Dánsku objevují „friskoly" - nezávislé školy a ve 20. století „freeschooly" - svobodné školy. Obě přinášejí nezávislost na státu a obci. Dochází k budování škol, které vytvářejí svobodné prostředí pro rozvoj dítěte a pracují podle potřeb

a možností dítěte. Obě pojetí školy vyžadují velmi úzkou spolupráci školy s rodiči a berou tuto spolupráci za hlavní pilíř, na kterém lze svobodné školy budovat.

Dánské školství prošlo dlouhým a složitým procesem pronikání vlivu rodičů do veřejných škol. Začínali tím, že se na školách vytvářeli rodičovské spolky, které se při různých dílnách **seznamovali s prací učitelů a navzájem se poznávali**. Navzájem si ujasňovali, co je jejich společným zájmem - na 1. místě spokojenost dětí ve škole. A tak se přirozenou cestou podařilo dosáhnout očekávaného výsledku - **stále více rodičů se zapojovalo do jejích správních problémů**.

Ve 30. letech se dokonce podařilo vytvořit několik zákonných nařízení, v nichž byla zakotvena práva rodičů. Postupně byly organizovány tzv. rodičovské večery, které nabyly mezi rodiči velkou oblibu. Spolupráce pokročila natolik, že se rodiče sami zapojovali do výchovného a vzdělávacího procesu ve škole, např. **vedli vlastní zájmové kroužky, Pomáhali při údržbě školy, vyráběli učební pomůcky, navazovali kontakty s dalšími institucemi, které by mohly být škole nějak prospěšné. Již velmi brzy se rodiče začali spolupodílet na řízení školy, na plánu a osnovách, začali spolurozhodovat o způsobu vyučování apod.**¹¹

V 50. letech, na základě vládní výzvy, aby se rodiče zapojili do tvorby vzdělávací politiky, se rodiče stali velmi významným faktorem školské reformy, která vedla v následujících letech ke zvýšení kvality vzdělávání žáků. Dánsko je příkladem dlouhodobého zapojení rodičů do školství.¹²

V současnosti je vliv rodičů na takové úrovni, že rodiče mají právo **založit si školu^a tu pak spolu s učiteli a žáky spravovat. Jejich vliv na celkovou práci školy je tedy značný.**

3.2 Zapojení rodičů do realizace národního kurikula v Anglii

V Anglii a Walesu bylo od roku 1988 zaváděno tzv. **národní kurikulum**. Protože šlo⁰ o radikální změnu ve vzdělávání v celostátním měřítku, bylo nutno vyvinout velké úsilí na její

RYDL, K. *Pohledy na dánské školství aneb putování pedagogickým rájem*. Praha : Karel Rýdl, 1993. ISBN 80-238-2867-3.

LAUERMANN, M. *Dánská škola - pluralita klíčem k úspěchu*, [online] Dostupné na WWW: <http://www.ceskaskola.cz/>.

spolehlivé provedení. K tomuto účelu byl vypracován projekt národního kurikula, který měl za úkol připravit na reformu nejen odbornou pedagogickou veřejnost, ale také rodiče.

K implementaci národního kurikula byla v Anglii prováděna rozsáhlá kampaň, jejímž posláním bylo jednak přesvědčit rodiče o účelnosti a prospěšnosti kurikula pro vzdělávání dětí, jednak zainteresovat rodiče na tom, aby pomáhali škole při naplňování tohoto kurikula v domácím prostředí. K získání rodičů pro podporu tohoto dokumentu byla celoplošně vydávána brožura „Vaše dítě a národní kurikulum“. Všichni rodiče tak měli možnost se poučit nejen o tom, v jakých předmětech jsou děti do věku 16 let vzdělávány, ale také co je nutno od žáků různého věku ve vzdělávání očekávat a jak za to školy rodičům zodpovídají. Dokument nazvaný **Charta rodičů pro Anglii a Wales vymezuje práva a povinnosti rodičů týkající se jejich spolupráce při vzdělávání dětí.**

Charta obsahuje zejména tato ustanovení:

- > školy musí zasílat všem rodičům, a to nejméně jednou za rok, písemné zprávy o pokroku dosahovaném dětmi ve školním vzdělávání
- > školy musí informovat rodiče o výsledcích monitorování školy prováděného inspekčními orgány
- > musí být zveřejňovány údaje umožňující porovnávat úroveň a výsledky jednotlivých škol¹

V roce 1989 byl vytvořen rozvojový program „Home - school contract of Partnership“, který čerpal ze zkušenosti škol, jež už dříve realizovaly smlouvy mezi rodiči a školou. V letech 1993 - 1995 následoval další projekt pod názvem „Partnership in Learning Society“. Tzv. **model „Smlouvy rodičů a školy“** nebyl na konci 20. století v Anglii ničím neznámým. Jednalo se o uzavírání písemné dohody mezi jednotlivými rodiči a školou. Zpočátku se jednalo spíše o individuální dohody mezi žáky a učiteli, jen někdy byly uzavírány i s rodiči. Teprve později se prosadila myšlenka, že smlouva podepsaná rodiči na ně může vyvinout větší tlak v oblasti spolupráce. Vznikly další projekty, v nichž se smlouvy orientují na rodiče: objasnění rolí rodičů a školy ve vzájemném vztahu, pochopení závazků obou stran, posílení partnerství a komunikace. Nejprve se školy rozhodovaly dobrovolně, zda smlouvě s rodiči přistoupí. Od roku 1998 však vyžaduje vzájemnou smlouvu rodičů

¹³ PRŮCHA, J. *Vzdělávání ve světě*. Praha : Portál,1999, s. 247-249. ISBN 80-7178-290-4.

a školy zákon o školních standardech (Schoul Standard and Framework). Od roku 1998 se **model „Home - schoul agreements“** prosadil ve všech školách Anglie a Walesu.

A jaké byly reakce dotazovaných rodičů na tyto smlouvy? Jak pozitivní, tak negativní. Údajně je myšlenka dohod dobrá, neboť zdůrazňuje, že rodiče hrají vedle školy významnou roli ve výchově a vzdělávání dětí. Ale odpovědnost rodičů a žáků uváděná ve smlouvách je tak samozřejmá, že by měla být akceptována bez toho, že je někde napsaná.¹⁴

Domnívám se, že právě tím, že je vše „zpečetěno“ písemně, spolupráce funguje. Rodiče vědí, že se k něčemu zavázali podpisem, tudíž je etika nutí smlouvy dodržovat. **I my se dnes u nás můžeme setkat s něčím obdobným.** Žákům se SPU vypracovává učitel daného předmětu, na který má žák integraci (doporučení PPP o úlevách v daném předmětu, o metodách a formách práce se žákem), **individuální učební plán.** V tomto plánu učitel uvádí učivo závazné pro žáka a zároveň povinnost navštěvovat hodiny určené k doučování pro integrované žáky. Smlouvu podepisuje ředitel školy, učitel daného předmětu a rodič dítěte. Velmi se nám v posledním roce osvědčila varianta, kdy **zveme rodiče do školy ohledně Podepsání smlouvy o individuálním plánu jejich dítěte.** Učitel daného předmětu předloží rodičům individuální učební plán, vysvětlí jim, co by žák měl zvládnout a jak s ním bude Pracovat. Zároveň však zdůrazní, že rodiče jsou povinni dohlížet na domácí přípravu dítěte a kontrolovat, zda dítě navštěvuje hodiny na doučování. V případě, že dítě a rodič nedodrží stanovená pravidla, může mu učitel daného předmětu individuální plán kdykoliv vypovědět, což pro žáka znamená, že je vzděláván a hodnocen jako žáci bez SPU, tedy přichází⁰ tzv. úlevy, které jsou v plánu stanoveny.

Dříve jsme plány rodičům posílali domů, aby si je přečetli a podepsali. Poté jsme často náhodně zjišťovali, že někteří rodiče ani nevěděli, co vlastně podepsali. Již druhým rokem aplikujeme variantu přímé komunikace a musím říci, že se nám osvědčila. Snad právě proto, že rodiče podepisují smlouvy před námi, je spolupráce lepší a rodiče zodpovědnější. Dohlízejíⁿ a domácí přípravy, snaží se, aby jejich dítě chodilo na doučování, častěji navštěvují učitele, Pokud má dítě nějaké problémy s učením.

¹⁴ **RABUŠICOVÁ, M., ČIHÁČEK, V.** Možnosti spolupráce školy a rodičů a jejich vzájemné podpory, [online] Dostupné na WWW: <<http://www.phil.muni.cz/>>.

3.3 Projekt „Partnerství školy, rodiny a komunity“ v USA

Na konci 80. let minulého století vznikl ve Spojených státech amerických projekt „Partnerství školy, rodiny a komunity“, který reagoval na celkovou společenskou situaci - počet rodičů, kteří se zapojují do výchovy vlastních dětí, klesá, děti se cítí osamocené a do školy přicházejí unavené a stresované. Cílem projektu bylo podpořit rodiče v jejich rodičovské roli.

Projekt vycházel z potřeb rodiny, upevňoval vztahy mezi lidmi a snažil se k tomu využít školy a především práce učitelů. Projekt měl čtyři cíle:

- vytváření příznivého prostředí ve školách i domovech
- vzdělávání učitelů
- vzdělávání rodičů a žáků
- zlepšení komunikace a posílení vzájemných vztahů

Projekt měl tři fáze. První fáze - „škola jako rodina“ - měla za úkol zapojit učitele do změn s cílem vytvořit podpůrné prostředí ve škole. Ve druhé fázi - „posilování rodin“ - bylo úkolem vzájemně propojit rodiny mezi sebou a posilovat vztahy mezi rodinou a školou. Ve finální fázi - „komunitní rozvoj“ - se všichni zúčastnění snažili vytvářet podporující prostředí pro rodiny a celkově rozšiřovat kontakty mezi školou, domovem a komunitou.

Zhodnocení projektu vyplynulo, že hlavním cílem bylo **povzbuzení kontaktů s rodiči žáků**. Zahájení projektu není, dle výzkumu, nijak náročné. Představuje jednoduchou akci, kterou lze uskutečnit v prvních dnech školního roku s minimem času. Tento projekt dobře ukazuje, jak významné je poskytnout prostor všem zúčastněným na školním dění, aby se mohli vyjádřit, angažovat a spolupracovat.

I u nás dochází v současné době k budování tzv. „komunitních škol“. Komunitní vzdělávání je program, který probíhá v rámci Projektu podpory vzdělávání, jež vyhlásil Open Society Found Praha. Učení je v něm chápáno jako celoživotní proces a škola by se měla stát

centrem dění, tedy místem, kde se lidé setkávají, hovoří spolu a řeší problémy. Měla by být místem, kde se setkávají zástupci místní samosprávy s pedagogy, s rodiči, s dětmi.¹⁵

3.3.1 Školní kurikulum v USA dnes

Americké školy mají vypracovány „příručky pro rodiče“, které jim mají umožnit lépe proniknout do tajů učení, mají je seznámit se záměry a rolí školy, kterou od nich bude vzdělávání jejich dětí vyžadovat. Tyto „handbooky“, rozdávané všem rodičům po nástupu jejich dítěte do školy, začínají úvodním slovem ředitele, který vysvětlí důležitost tohoto dokumentu a zároveň přímo vyzývá rodiče k zapojení do dění školy. Poslední stranou této příručky je formulář, který musí rodič (popř. dle požadavků školy i žák) podepsat a tím potvrdí, že příručku důkladně prostudoval a rozumí všem požadavkům, pravidlům a zásadám, potřebným pro úspěšné fungování školy. Tento formulář musí být škole doručen vyplněný do čtyř týdnů po nástupu dítěte do školy.

Příručka seznamuje rodiče se vzdělávací filozofií školy, s jejími vzdělávacími a výchovnými cíli, popisuje organizační členění školy s jasně definovanými úkoly jednotlivých složek (s čím se obracet na ředitele, jak se zapojit do aktivit sdružení rodičů^atd.). Jsou zde popsána všechna pravidla a předpisy, včetně návodu, jak řešit krizové záležitosti, stejně jako pravidla pro telefonní kontakt se školou. Nejpodstatnější část dokumentu tvoří důkladný, ale srozumitelně zpracovaný popis vzdělávacího programu na Jednotlivých stupních školy, včetně používaných metod výuky, kritérií hodnocení a pravidel Pro zadávání a zpracovávání domácích úkolů.

K tradičním formám navazování a udržování kontaktů s rodiči v amerických školách je **uvítací piknik na začátku školního roku**, který je skvělou příležitostí setkat se s přáteli^a poznat nové rodiny. Rodiče zde mohou získat důležité informace od představitelů školy, místní samosprávy a hlavně dobré rady od rodičů žáků z vyšších ročníků, např. co se jim ve škole osvědčilo, jaké služby je možné využívat, jak řešit problémy, atd.

¹⁵ KOCHAN, F., K., HERRINGTON, C., D. Restructuring for Today's Children: Strengthening Schools by Strengthening Families. *The Educational Forum*, 1992, roc. 57, c. 1, s. 42-49.

Další zajímavou aktivitou, kterou na některých školách v USA organizuje Sdružení rodičů, je večer, který ve volném překladu můžeme nazvat „**Vyjádření díky učitelskému sboru**“. Rodiče chtějí, aby učitelé věděli, že si jejich práce váží. Speciálně pro vyjádření této vážnosti rodiče připraví pro učitele zvláštní večer, na kterém jim zazpívají, zahrají scénky, připraví pro ně pohoštění.^{1D}

3.4 Zapojení rodičů do realizace národního kurikula v dalších zemích

Norsko

Norsko patří k zemím, ve kterých **mají rodiče legislativně a organizačně stanovený vliv na školství a vzdělávací politiku**. Povinnosti a práva rodičů ve vztahu ke školnímu vzdělávání dětí jsou formulovány i v kurikulárním dokumentu pro povinné vzdělávání. Orgány, v nichž mají rodiče výhradní zastoupení nebo spoluúčast, fungují podle zákona na všech školách. Jsou to jednak **Rady rodičů**, které hájí společné zájmy rodičů dané školy a iniciují je k aktivní spolupráci se školou, jednak **Školské rady**, které jsou jakousi správní radou školy, jsou poradním orgánem ředitele školy a rodiče v nich mají jen menšinové zastoupení. Dále jsou rodiče zastoupeni v **Obecních školských výborech**, které již mají nejen Poradní funkci, ale i pravomoc rozhodovací. Na nejvyšší celostátní úrovni mají rodiče zastoupení v **Národním výboru pro základní školy**. Tento výbor sice nemá rozhodovací Pravomoci, je poradním orgánem ministerstva školství, ale svou informační a konzultační činností působí jako **prostředník mezi rodičovskou veřejností a ministerstvem**. Tvořen je výhradně ze zástupců rodičů, kteří jsou voleni na čtyřleté funkční období.

Rakousko

Rakouští rodiče mají zastoupení v orgánech jednotlivých škol, okresů, zemí a celé federace. Rodičům v těchto orgánech však přísluší nejen pravomoci poradní, ale na okresní^a zemské úrovni také rozhodovací. Nejdůležitějším orgánem rodičovské angažovanosti je **Rodičovské kolegium při Ministerstvu vyučování a kultury Rakouska**. Je to stálý orgán

⁶ *Náměty z amerických škol*. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.mujnet.cz/>>.

složený výhradně z rodičů, který zasedá pětkrát během školního roku jakožto **poradní instituce ministerstva**. Toto kolegium vyslovuje stanoviska a doporučení k navrhovaným legislativním opatřením o školství, předkládá přání a stížnosti rodičovské veřejnosti směrem k ministerstvu apod. Do kolegia jsou nominováni zástupci několika rodičovských asociací působících na úrovni federace.¹⁷

Finsko

Jedním z pilířů finského školství je fakt, že dítě je bráno jako klient, který si u školy objednáva určitou službu. Společným zájmem učitelů a rodičů je pak zdokonalování žákových schopností a dovedností a celkový rozvoj osobnosti.

Ve finském školství je rodina samozřejmou součástí ve vzdělávání. Rodič je pro učitele nezbytný pro kvalitnější vzdělávání dítěte, pochopení jeho chování, návyků, myšlenkových postupů. Rodiče jsou zapojováni do dění ve škole. Učitelé je pravidelně informují o probraném učivu (většinou prostřednictvím týdenních plánů), kromě oficiálních třídních schůzek pořádají také třídní učitelé neoficiální večery. První takový večer bývá krátce po zahájení nového školního roku. Učitelé organizují dílny pro žáky s rodiči. Takových večerů je 3-5 do roka.

Finové jsou si moc dobře vědomi, že jedním ze základních očekávání rodičů je, aby měl učitel jejich dítě rád a měl o něj zájem jako o jednotlivce. Rodiče potřebují učitele vidět také z lidské stránky. Učitel si je naopak vědom, že rodič ví o svém dítěti mnohem více, než je on sám schopen poznat za dopoledne ve škole. **Právě rodiče jsou ve finských školách velkými pomocníky při vzdělávání a učiteli pomáhají v mnoha ohledech.**¹⁸

PRŮCHA, J. *Vzdělávání ve světě*. Praha : Portál, 1999, s. 243-244. ISBN 80-7178-290-4
KUCHAŘOVÁ, P. *Přístup učitelů k žákům a rodičům*. Učitelské listy, 2007, roč. 14, č. 5.
¹⁷SSN 1210-6313.

4. Výzkumné šetření zabývající se novými formami komunikace a spolupráce mezi rodiči a školou

4.1 Cíle šetření

Pokud by měla v budoucnu dobře fungovat spolupráce mezi řediteli škol, učiteli a rodiči žáků, je zapotřebí zjistit, které formy spolupráce se již osvědčily a jaké možnosti spolupráce lze dále využít. Je důležité vycházet na jedné straně ze zkušeností ředitelů při komunikaci s rodiči a na druhé straně z jejich postojů k novým formám spolupráce a komunikace. **Cílem šetření je tedy zjistit** názory a postoje respondentů a na jejich základě navrhnout nové formy komunikace.

Šetření bylo zaměřeno na 3 cílové skupiny:

- 1. ředitele základních škol a speciálních škol**
- 2. ředitele středních škol**
3. pro zajímavost na ředitele základních uměleckých škol

První skupina je pro splnění cílů **skupinou nejdůležitější**, neboť právě **na základních školách a speciálních školách** se uskutečňuje povinná školní docházka a každé dítě ji musí absolvovat. Je také nejvíce diskutovanou skupinou a v tomto problému nejvíce sledovanou, ať už veřejností, rodiči žáků, či učiteli. Základní školy a školy speciální jsou právě tou skupinou, u níž je třeba hledat nové formy komunikace z důvodu lepší spolupráce mezi školou a rodiči.

Druhá skupina byla zvolena z důvodu komparace s 1. cílovou skupinou. Je totiž otázkou, zda spolupráce, kterou ředitelé a učitelé budují na základních školách má pokračování i na školách středních, popř. v čem je odlišná a zda má takový význam jako u ZŠ.

Třetí skupina byla zvolena spíše okrajově - pro zajímavost. Základní umělecké školy jsou školami, které neposkytují stupeň vzdělání, tudíž mne zajímalo, jak na takových školách, které „nejsou povinné“, funguje tato spolupráce a zda by forma spolupráce u těchto zařízení mohla být inspirací i pro ZŠ, popř. upozornit na specifika u ZUŠ a jejich využití jinde.

Výzkumné šetření se hodně zabývá **novými formami komunikace s rodiči**, a proto je třeba šije vymežit:

- > Sdružení rodičů, Školská rada
- > Den otevřených dveří
- > anketa, dotazník
- > e-mail
- > webové stránky
- > hromadná setkání
- > schránky důvěry
- > místní a školní časopis

Staré formy komunikace:

- > setkání zástupců rodičů jednotlivých tříd
- > telefon
- > konzultační hodiny (individuální konzultace)
- ^ úřední dopis
- > žákovská knížka, deníček, studijní průkaz

4.2 Výzkumný problém, formulace hypotéz

1. část

Výzkumný problém:

Jaký je vztah mezi informovaností rodičů a jejich komunikací se školou?

H1: Rodiče, kteří mají dostatek potřebných informací o škole, spolupracují lépe, než rodiče, kteří se o dění ve škole dovídají jen náhodně.

H2: Rodiče žáků na malých školách, kde se všichni dobře znají, důvěřují vedení mnohem více, než rodiče žáků, kteří navštěvují velké městské školy, kde není možnost dobře se vzájemně poznat.

2_i část

Výzkumný problém:

Jaký je vliv ředitelů škol na angažovanost rodičů?

H1: Ředitelé, kteří umožňují rodičům podílet se na činnostech školy, mají u rodičů větší důvěru, než ředitelé, kteří angažovanost rodičů odmítají.

H2: Ve školách, kde ředitelé využívají nových forem komunikace s rodiči, je spolupráce rodičů se školou vyšší, než ve školách, kde fungují jen staré metody.

i část

forma pouze otevřených otázek

Výzkumný problém:

S jakými problémy se ředitelé škol při spolupráci s rodiči setkávají?

V prvním případě se jedná o formulaci **relačního výzkumného problému**, kde zjišťují vztah mezi informovaností rodičů a jejich komunikací se školou.

Ve druhém případě jde o **kauzální výzkumný problém**, jehož záměrem je porovnat ředitele škol, kteří:

- 1) umožňují rodičům podílet se na činnostech školy
- 2) používají nových forem komunikace s rodiči a jaký má toto dopad na angažovanost rodičů pro jejich školu.

Ve třetím případě jde o formulaci **deskriptivního výzkumného problému**, na jehož základě budu moci formulovat nové hypotézy - Co vlastně stojí dnes v cestě dobré spolupráci mezi rodiči a školou?

4.3 Dotazník, výzkum

Ke splnění cílů byl sestaven anonymní dotazník, který byl rozeslán prostřednictvím internetu formou náhodného výběru ředitelům různých typů škol v České republice s prosbou o jeho vyplnění s udáním cíle výzkumného šetření.

Dotazník se skládá ze tří částí:

Celý text dotazníku je uveden v příloze I.

Vstupní část vysvětluje cíle dotazníku respondentům výzkumu a využití výsledků šetření. Hlavička obsahuje základní údaje o respondentech - počet let ve funkci ředitele, typ školy, velikost školy a její umístění. Některé z těchto údajů hrají důležitou roli při vyhodnocování výsledků šetření.

Hlavní část je rozdělena do tří oblastí podle stanovení výzkumných problémů. Obsahuje již konkrétní otázky k dané problematice.

Závěrečná část je poděkováním respondentům za jejich názory a ochotu tento dotazník vyplnit.

Výzkum probíhal na přelomu roku 2007/2008 - od října do ledna.

4.4 Výsledky šetření

Celkem se vrátilo **114** vyplněných dotazníků. **6** z nich bylo vyřazeno pro formální nedostatky či značnou neúplnost. Do vyhodnocení bylo tedy zahrnuto **108** dotazníků, z toho:

- > ředitelé základních a speciálních škol: 79
- > ředitelé středních škol: 16
- > ředitelé základních uměleckých škol: 13

Výsledky šetření jsou zpracovány v následujících tabulkách v členění podle výzkumných problémů. Některé jsou pro jasnější přehlednost doplněny grafy.

Podíl respondentů v podsouborech

		CELKEM	ZŠ, SpŠ	s š	z u š
ŘEDITELÉ- POČET LET VE FUNKCI	do 5 let	55	44	11	0
	6 - 10 let	20	4	3	13
	11 - 20 let	31	31	0	0
	21 a více let	2	0	2	0
VELIKOST ŠKOLY	do 100 žáků	23	18	5	0
	101-400 ž.	41	41	0	0
	nad 400 ž.	44	20	11	13
UMÍSTĚNÍ ŠKOLY	do 10 tis.obyv.	70	64	0	6
	11-100 tis.	24	10	7	7
	nad 100 tis.	14	5	9	0

1.ČÁST

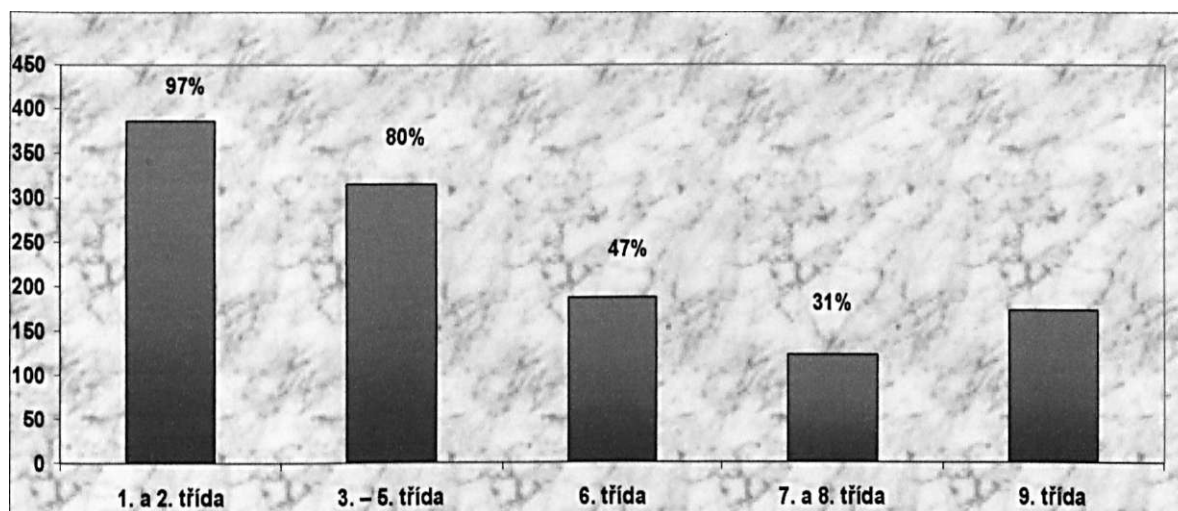
1. otázka

Stěžejní otázka pro ředitele základních a speciálních škol:

Ve kterém období školní docházky, dle vašeho soudu, je komunikace rodičů se školou nejmenší?

K nabízeným obdobím přiřazovali ředitelé pořadí od 1 do 5 podle toho, jak vnímají komunikaci s rodiči na svých školách. 1 = nejlepší komunikace, 5 = nejhorší komunikace. V tabulce jsou uvedeny výsledky komunikace rodičů se školou v jednotlivých obdobích školní docházky ve výsledném celkovém pořadí podle získaných bodů. Celkem bylo možné dosáhnout 395 bodů, přičemž údaj v % uvádí skutečné procento bodů z maximálního možného počtu, (za každé 1. pořadí: 5 bodů, 2. pořadí 4 body, 3. pořadí 3 body, 4. pořadí 2 body, 5. pořadí 1 bod; 100% = počet respondentů x 5 bodů za 1. pořadí: 79 x 5 = 395)

Období komunikace s rodiči		Celkové výsledky na základních a speciálních školách		
		počet bodů	úspěšnosti %	pořadí
a)	1. a 2. třída	385	97%	1.
b)	3. - 5. třída	315	80%	2.
c)	6. třída	187	47%	3.
d)	9. třída	173	44%	4.
e)	7. a 8. třída	123	31%	5.

Jak je z předchozí tabulky zřejmé, komunikace s rodiči je téměř samozřejmá v 1. období školní docházky, tj. v 1. a 2. třídě, kdy se dítě adaptuje na nové prostředí a rodiče se snaží s učitelem co nejvíce komunikovat. Postupně však tento zájem ze strany rodičů upadá a zajímavé je zjištění, že v 6. a 9. třídě nedosahuje ani 50%. **Nejslabší je však komunikace v 7. a 8. třídě, kdy to lze vysvětlit tím, že se nejedná o žádné zlomové období (jako např. 6.tř. - přechod na 2. stupeň či 9. tř. - obavy před přijímacím řízením).** Chápu snad rodiče školu jako instituci, do níž svěřili své dítě a o víc se nezajímají? Ano, zde se opravdu rodiče a jejich děti stávají klienty školy, nikoli jejími partnery. Proč komunikace dobře fungující v 1. - 5. třídě, tedy na 1. stupni, nefunguje automaticky na stupni druhém? Určitě i proto, že učitelé na 2. stupni nepřístupují k žákům tak mateřsky a ochranně jako učitelé na 1. stupni. Zde bude zapotřebí společného úsilí rodičů i učitelů.

2. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin

Odkud nejčastěji získávají rodiče žáků informace o školním dění?

Možné odpovědi		Celkové výsledky		Výsledky podle cílových skupin respondentů		
		četnost odpovědí	= % z celku	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	zuš četnost v %
a)	od svého dítěte	108	100 %	79 100%	16 100%	13 100%
b)	od třídních učitelů a dalších pedagogů	103	95 %	74 94%	16 100%	13 100%
c)	ze školního časopisu	28	26 %	28 35%	0	0
d)	z místních novin	70	65 %	57 72%	0	13 100%
e)	z informačních letáků	59	55 %	39 49%	7 44%	13 100%
f)	od ostatních rodičů	71	66 %	47 59%	12 75%	12 92%

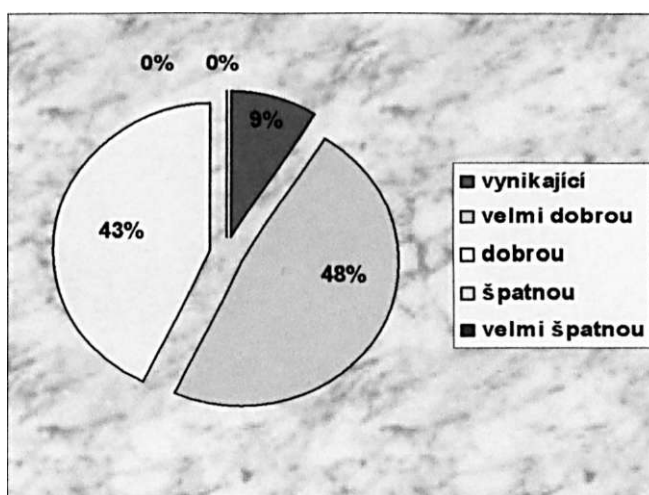
Překvapivě se většina ředitelů domnívá, že nejvíce informací získávají rodiče od svého dítěte. Tento výsledek vyvrací mnohé teorie, že rodiče nemají na své děti čas a někdy se o školní dění vůbec nezajímají. **Za přínosné považují zjištění, že 95 % informací pochází od pedagogů.** Z výzkumu je zřejmé, že více než polovina současných škol se snaží prezentovat školu na veřejnosti ať už v místních novinách či informačních letácích. Již dlouhou řadu let se potvrzuje pravidlo, že rodiče si to podstatné o škole řeknou mezi sebou - výzkum dokazuje 66% rodičů, jak uvádějí ředitelé dotazovaných škol. **Myslím si, že většina škol se v tomto směru snaží používat právě nové formy komunikace s rodiči, ať už hovoříme o informačních letácích, místních novinách nebo na základních školách dokonce o školním časopise. A to je určitě ve spolupráci s rodiči krok dopředu.**

3. otázka - vyhodnocení celkové a následně:

a) v členění podle cílových skupin

Jakou máte zkušenost s rodiči při řešení kázeňských nebo prospěchových problémů jejich dětí?

Možné odpovědi		Celkové výsledky		Výsledky podle cílových skupin respondentů		
		četnost odpovědí	= % z celku	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	z u š četnost v %
a)	vynikající	10	9 %	10 13%	0	0
b)	velmi dobrou	52	48%	32 40%	7 44%	13 100%
c)	dobrou	46	43%	37 47%	9 56%	0
d)	špatnou	0	0%	0	0	0
e)	velmi špatnou	0	0%	0	0	0

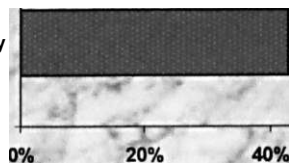
b) v závislosti na velikosti škol

Možné odpovědi		Výsledky podle velikosti škol = % z celkového počtu malých/středních/velkých škol			
		četnost odpovědí	malé = % z celku	střední = % z celku	velké = % z celku
a)	vynikající	10	10 43 %	0	0
b)	velmi dobrou	52	13 57 %	29 71 %	10 23 %
c)	dobrou	46	0	12 29 %	34 77 %
d)	špatnou	0	0	0	0
e)	velmi špatnou	0	0	0	0

velké školy

středně velké školy

malé školy

- vynikající
- velmi dobrá
- dobrá
- špatná
- velmi špatná

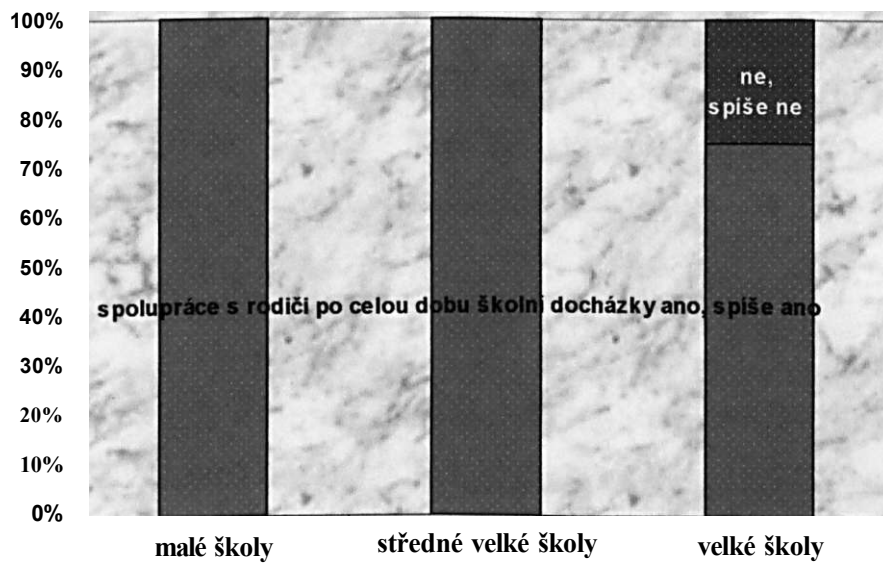
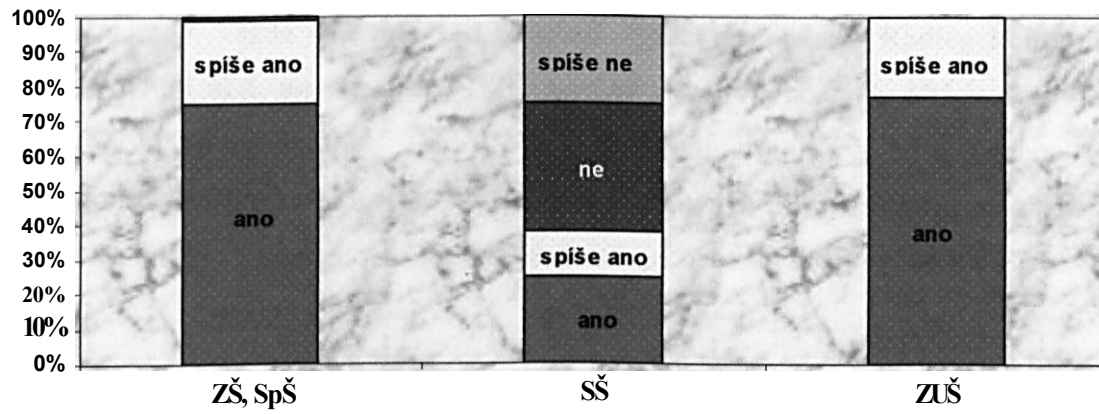
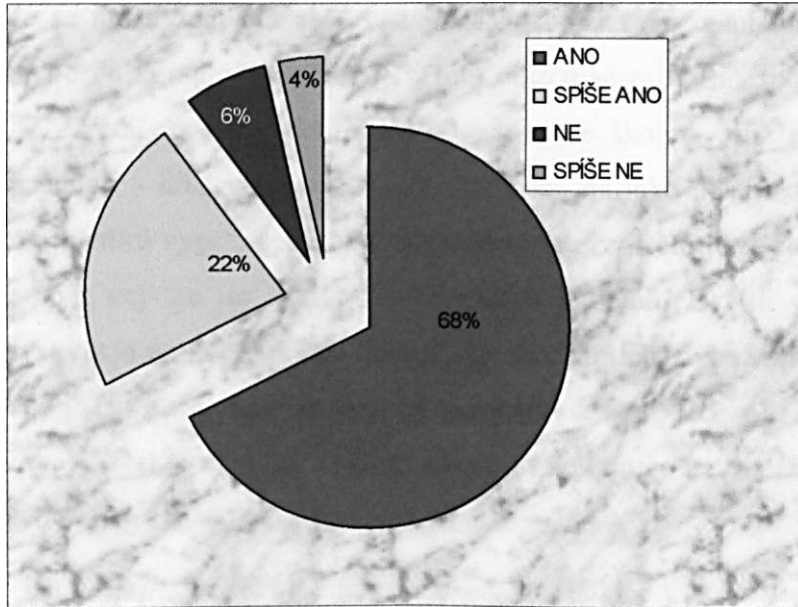
Tato otázka potvrzuje hypotézu, že rodiče na malých školách spolupracují se školou lépe a řediteli školy více důvěřují, než rodiče dětí na velkých městských školách. Spolupráce s rodiči na malých školách je řediteli hodnocena jako vynikající, popř. velmi dobrá. Dle těchto výsledků funguje dobrá spolupráce i na velkých školách, i když není zrovna vynikající. **Pozoruhodné je pro mne zjištění, že ani jeden z dotazovaných a náhodně vybraných ředitelů z celkového počtu 108 nepovažuje spolupráci s rodiči za špatnou nebo dokonce za velmi špatnou.** A proto se ptám: Jsou všechny teorie uvedené v teoretické části mé ZBP zřetelné a smyšlené? Osobně se totiž domnívám, že v posledních letech skutečně dochází k lepší spolupráci mezi rodiči a školou, k větší důvěře v ředitele škol a považuji to za velký úspěch v našem školství. Určitě k tomu napomáhá právě větší informovanost rodičů, na kterou kladou ředitelé větší důraz (viz. výsledky předchozí otázky).

4. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin a především podle závislosti na velikosti škol

Po celou dobu školní docházky rodiče se školou spolupracují?

ANO - SPÍŠE ANO - NE - SPÍŠE NE

Možné odpovědi	Celkové výsledky			Výsledky			podle velikosti škol
				podle cílových skupin respondentů			
	počet odpovědí celkem	= %	ANO - NE v %	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	z u š četnost v %	malé střední velké
ANO	73	68%	90%	59 75%	4 25%	10 77%	23/24%
SPÍŠE ANO	24	22%		19 24%	2 13%	3 23%	41/42% 33/34%
NE	7	6%	10%	1 1%	6 37%	0	11/100%
SPÍŠE NE	4	4%		0	4 25%	0	
POČET ODPOVĚDÍ CELKEM 108				79 100%	16 100%	13 100%	108 100%

Přesto, že se může zdát otázka č.1 stejná jako otázka č.4, není tomu tak. Zatímco v otázce č.1 jsem řešila komunikaci s rodiči, v této otázce se zabývám spoluprací. Je proto nutné zdůraznit, že rodiče mohou dobře spolupracovat se školou, aniž by komunikovali s ředitelem nebo učiteli - dbají na domácí přípravu žáka, na jeho další aktivity, navštěvují akce školy, ... **Z výsledků vyplývá, že 90% dotazovaných ředitelů je se spoluprací rodičů spokojeno a to opět nejvíce na malých a středních školách. Určité procento špatné spolupráce se vyskytuje na velkých školách, ale ne základních, nýbrž středních školách. Jak vyplynulo z průzkumu, spolupráce a komunikace s rodiči na ZUŠ je téměř bezproblémová, což zřejmě vyplývá i ze skutečnosti, že rodiče za vzdělání v ZUŠ platí a tudíž se snaží co nejlépe se školou spolupracovat.**

Ale je to jen v tom? Jaké jsou konkrétní formy spolupráce v ZUŠ? Rodiče mají zájem o dění v ZUŠ - chodí na koncerty, kde vystupují jejich děti, ... Děti navštěvují tyto školy dobrovolně a rády, každé **dítě má individuální výuku** s učitelem. **Rodiče komunikují především s učiteli dětí, navštěvují některé hodiny výuky, u malých dětí jsou dokonce rodiče přítomní po celou dobu výuky.** Většina ZUŠ informuje rodiče hlavně na www stránkách a následně jim na těchto stránkách zprostředkovává fotky a informace z koncertů a dalších akcí. **V porovnání se středními školami je úroveň spolupráce na ZUŠ velmi vysoká.**

Na středních školách je naopak komunikace a spolupráce v porovnání s dalšími dvěma sledovanými typy škol **minimální**. Ve většině případů jsou těmito formami společné akce rodičů s dětmi - plesy, slavnosti, ... Hodně středních škol poskytuje informace rodičům především pomocí webových stránek školy nebo informačních letáků. Skutečná komunikace mezi ředitelem /učitelem a rodiči je na středních školách ojedinělá a objevuje se téměř vždy až se vznikem nějakého problému. Na rozdíl od předchozích typů škol se však právě střední školy dočkávají ze strany rodičů finanční a sponzorské pomoci.

Lze konstatovat, že byly potvrzeny obě vyslovené hypotézy. Odpověď na výzkumný problém je zřetelná. **Rodiče, kteří budou mít o škole dostatek informací, budou vědět, co se ve škole děje a co se od nich očekává, budou na očekávání reagovat, lépe spolupracovat a domnívám se, že i lépe komunikovat.**

2. ČÁST

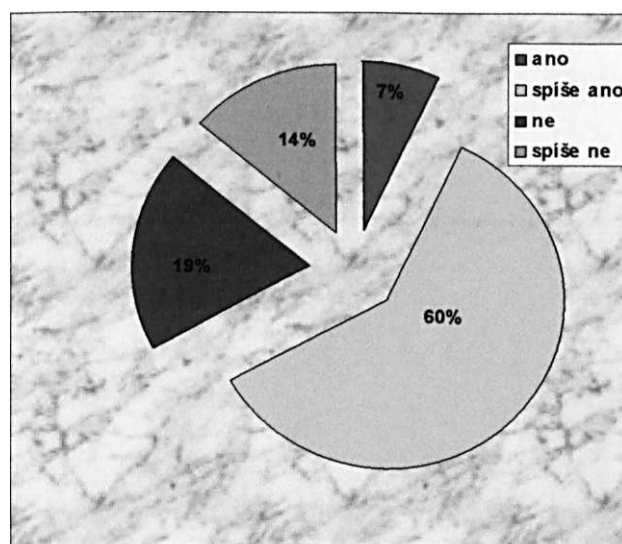
5. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin

Uskutečňujete na Vaší škole individuální pohovory učitelů s rodiči za přítomnosti žáka?

Typ: ředitel - rodič - žák nebo učitel - rodič - žák

ANO - SPÍŠE ANO - NE - SPÍŠE NE

Možné odpovědi	Celkové výsledky			Výsledky podle cílových skupin respondentů		
	počet odpovědí celkem	= %	ANO-NE v %	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	z u š četnost v %
ANO	8	7%	67%	4 5%	4 25%	0
SPÍŠE ANO	65	60%		44 56%	8 50%	13
NE	20	19%	33%	16 20%	4 25%	0
SPÍŠE NE	15	14%		15 19%	0	0

Cílem této výzkumné položky bylo zjistit, jaké procento ředitelů používá jednu z **nových forem komunikace**, při které hájí nejen rodič své dítě, ale i dítě má právo vyjádřit svůj názor před ředitelem, učitelem a to za přítomnosti rodičů. Z vlastní zkušenosti vím, že tato jednání vedou ke snadnějšímu řešení různých problémů, k navozování dobrých vztahů mezi všemi 3 aktéry a **poměrně často ji na svých školách aplikují - 67%**.

6. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin

Získávají od Vás rodiče zpětnou vazbu na své případné dotazy a podněty?

ANO - SPÍŠE ANO - NE - SPÍŠE NE

Možné odpovědi	Celkové výsledky			Výsledky podle cílových skupin respondentů		
	počet odpovědí celkem	= %	ANO-NE v %	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	z u š četnost v %
ANO	93	86%	93%	64 81%	16 100%	13 100%
SPÍŠE ANO	8	7%		8 10%	0	0
NE	7	7%	7%	7 9%	0	0
SPÍŠE NE	0	0%		0	0	0

7. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin

Jak často provádíte dotazníková šetření u rodičů se záměrem zjistit jejich názory a přání vztahující se k dění ve škole?

Možné odpovědi		Celkové výsledky		Výsledky podle cílových skupin respondentů		
		četnost odpovědí	= % z celku	ZŠ, SpŠ četnost v %	SŠ četnost v %	zuš četnost v %
a)	pravidelně (např. 2x ročně)	47	43%	34 43%	7 44%	6 46%
b)	nepřavidelně (nastane-li problém)	29	27%	25 32%	4 25%	0 0%
c)	zřídka	28	26%	16 20%	5 31%	7 54%
d)	nikdy	4	4%	4 5%	0 0%	0 0%

Výsledky těchto dvou šetření opět potvrzují, že se dnešní ředitelé snaží poskytnout rodičům co nejvíce potřebných informací a nedávat jim záminku ke spekulacím. Vždyť z výzkumu vyplývá, že **93% ředitelů se snaží poskytnout rodičům zpětnou vazbu na jejich případné dotazy. 43% ředitelů si pravidelně zjišťuje názory rodičů na školní dění** a předpokládáme, že na základě nich provádí autoevaluaci školy a další vize do budoucna. **27% ředitelů provádí dotazníkové šetření nepřavidelně, ale provádí. 30%** (sečteme-li zřídka a nikdy) **je ředitelů, kteří zřejmě ještě nepochopili, že jim má toto šetření v jejich práci pomoci, i když bude ze strany rodičů kritické.** Právě kritické připomínky ze strany rodičů bývají dobrým podnětem ke zlepšení činnosti i klimatu školy.

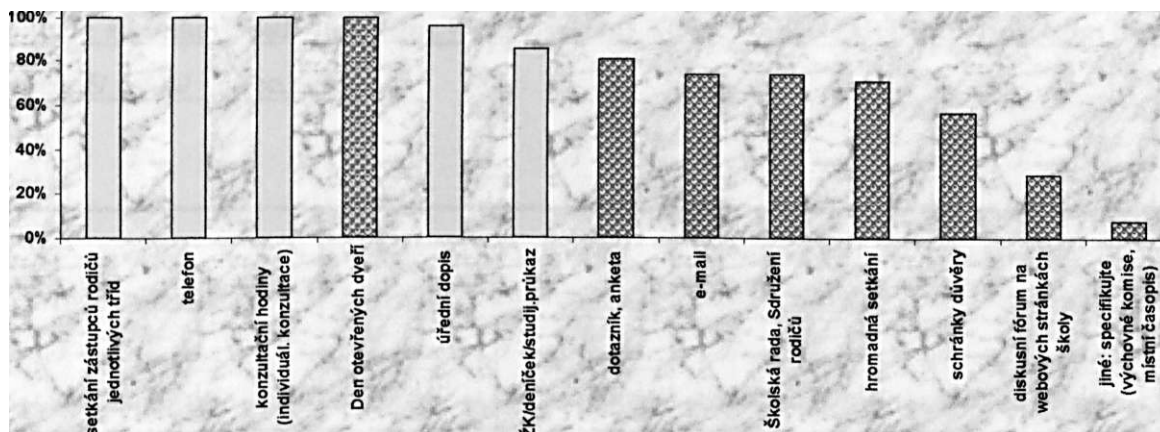
8. otázka - vyhodnocení celkové - všechny školy najednou

Vyberte, které formy komunikace s rodiči používáte, a označte, iak často.

(bylo možné vybrat několik odpovědí)

Formy komunikace		Celkové výsledky		Frekvence			
		četnost odpověď	= % z celku	ČASTO	OBČAS	ZŘÍDKA	NIKDY
1.-4.	setkání zástupců rodičů jednotlivých tříd	108	100%	15	32	61	0
	telefon	108	100%	70	38	0	0
	konzultační hodiny /individuál. konzultace	108	100%	44	33	31	0
	Den otevřených dveří	108	100%	17	67	24	0
5.	úřední dopis	104	96%	11	37	56	4
6.	ŽK/deniček/studij.průkaz	93	86%	42	37	14	15
7.	dotazník, anketa	87	81%	6	60	21	21
8.-9.	e—mail	80	74%	9	43	28	28
	Školská rada, Sdružení rodičů	80	74%	26	27	27	28
10.	hromadná setkání	77	71%	5	60	12	31
11.	schránky důvěry	62	57%	4	31	27	46
12.	diskusní fórum na webových stránkách školy	31	29%	0	14	17	77
13.	jiné: specifikujte - výchovné komise, místní časopis	9	8%	9	0	0	0

120% -

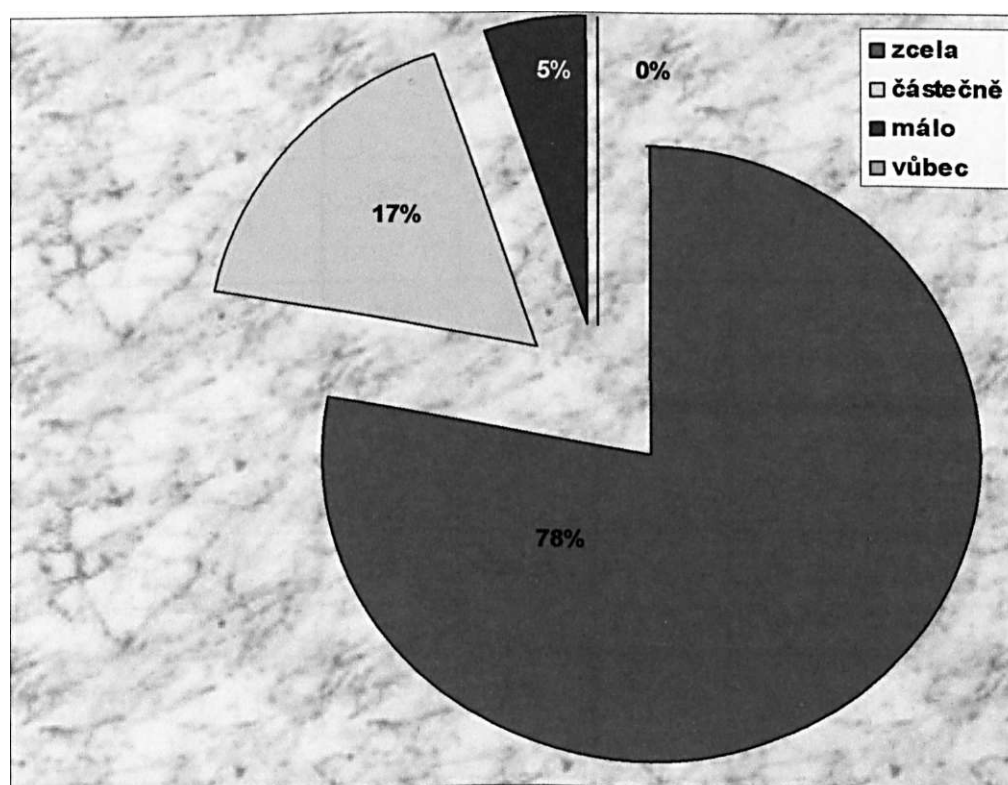
Cílem bylo vytvořit přehled forem komunikace ředitelů s rodiči a jejich frekvenci používání v praxi. Odpovědi byly seřazeny sestupně podle počtu dosažených procent na základě sečtení odpovědí ze sloupců často, občas, zřídka, tzn., že ředitelé alespoň někdy danou formu komunikace používají, nebo použili. **Zajímavostí a překvapením opět je, že s výjimkou položky 12. a 13. používají nabídnuté formy komunikace s rodiči ve více než 50%.** Mezi nabídnutými formami byly i, **dle mého soudu, nové - dotazník, anketa, e-mail, hromadná setkání, schránky důvěry, webové stránky.** Někteří ředitelé dokonce uvádějí ještě další netradiční formy - výchovné komise, místní časopis. Domnívám se, že i na základě těchto zjištění by měla komunikace mezi ředitelem a rodiči na současných školách velmi dobře fungovat.

Předchozími otázkami č. 5 - 8 jsme potvrdili druhou hypotézu. Ve školách, kde ředitelé využívají nových forem komunikace s rodiči, je spolupráce rodičů se školou větší než ve školách, kde fungují jen staré metody.

9. otázka - vyhodnocení celkové a v členění podle cílových skupin

Pokuste se odhadnout, jak Vám - tedy vedení školy, rodiče žáků důvěřují, zda: zcela/ částečně/ málo/ vůbec.

Možné odpovědi		Celkové výsledky		Výsledky podle cílových skupin respondentů		
		četnost odpovědí	= % z celku	ZŠ, SpŠ četnost v %	sš četnost v %	zuš četnost v %
a)	zcela	84	78%	61 77%	12 75%	11 85%
b)	částečně	18	17%	12 15%	4 25%	2 15%
c)	málo	6	5%	6 8%	0 0%	0 0%
d)	vůbec	0	0%	0 0%	0 0%	0 0%

Otázka číslo 10 byla určena pouze pro ředitele základních a speciálních škol, neboť ji nelze aplikovat na dalších 2 cílových skupinách škol.

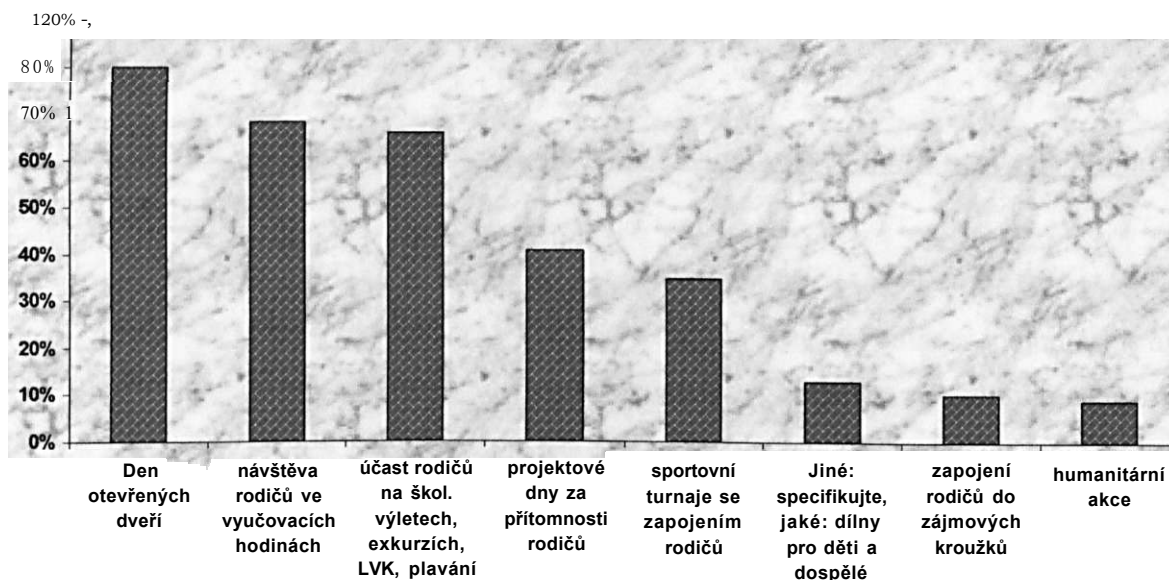
10. otázka

Zakřížkujte, jakým způsobem mohou rodiče nahlédnout do činnosti školy.

(bylo možné vybrat několik odpovědí)

V tabulce jsou uvedeny možnosti rodičů ve výsledném celkovém pořadí podle četnosti jejich výskytu na jednotlivých školách a v závislosti na důvěře vyjádřené ředitelům.

Možné způsoby		Celkové výsledky		Z toho vyjádřená důvěra řediteli			
		četnost odpovědí	= % z celku	zcela = %	částečně	málo	vůbec
1.	Den otevřených dveří	63	80%	59 94%	2 3%	2 3%	0
2.	návštěva rodičů ve vyučovacích hodinách	54	68%	54 100%	0	0	0
3.	účast rodičů na škol. výletech, exkurzích, LVK, plavání, ...	52	66%	49 94%	2 4%	1 2%	0
4.	projektové dny za přítomnosti rodičů	32	41%	29 91%	0	3 9%	0
5.	sportovní turnaje se zapojením rodičů	28	35%	25 89%	3 11%	0	0
6.	JINÉ: dílny pro děti a dospělé	10	13%	10 100%	0	0	0
7.	zapojení rodičů do zájmových kroužků	8	10%	6 75%	2 25%	0	0
8.	humanitární akce	7	9%	4 57%	3 43%	0	0

Na tomto kauzálním výzkumu byl sledován vztah mezi zapojením rodičů do činnosti školy a získáním jejich důvěry. Z výsledků vyplývá, že **ředitelé dnešních škol nabízejí rodičům široké možnosti angažovat se, objevily se i další 3 nové formy - dílny pro děti a dospělé, zapojení rodičů do zájmových kroužků, humanitární akce.** Pokud srovnáme angažovanost rodičů a jejich důvěru v ředitele škol, musíme opět konstatovat, že byla potvrzena další z vyslovených hypotéz, tj. **ředitelé, kteří umožňují rodičům podílet se na činnostech školy, mají u rodičů větší důvěru, než ředitelé, kteří angažovanost rodičů odmítají.**

Výzkum potvrdil, že **vliv ředitelů škol na angažovanost rodičů je obrovský.** Pokud si tedy někteří ředitelé neustále stěžují, že na jejich škole je spolupráce s rodiči, ale i komunikace na špatné úrovni, měli by se nejprve zamyslet sami nad sebou, nad tím, jaké možnosti rodičům vlastně poskytují, jak je ke spolupráci a komunikaci motivují. A to je, **dle mého soudu i z výsledků výzkumu,** stěžejní problém některých současných ředitelů.

3. ČÁST

11. otázka

Co Vám nejvíce v současné době při spolupráci s rodiči schází, popř. proč se Vám tato spolupráce nedaří?

24 dotazovaných ředitelů odpovědělo, že mají **bezvadné rodiče** a spolupráce s nimi je bezproblémová. Myslím si, že 22% škol, kde funguje spolupráce a komunikace na obou stranách, je velkým přínosem pro naše školství. Tato spolupráce s rodiči spočívá nejen v dohledu na domácí přípravu, chování a výsledky vzdělávání jejich dětí, ale i v angažovanosti rodičů pro školu a to různým směrem - **pořádání plesů, Dnů dětí, besídek, sportovních soutěží, čarodějnic, letních táborů, pomoc škole se získáváním sponzorských darů a jiných finančních prostředků, vytváření image školy - reklamní letáky, webové stránky, prezentace školy na veřejnosti - psaní článků o škole, pomoc s trhy, pomoc s vedením zájmových kroužků, nabídka profesních zkušeností ze strany rodičů,...**

Předchozí zjištění je určitě záviděníhodné a motivující pro ostatní ředitele škol, kteří se naopak potýkají s určitými problémy při spolupráci s rodiči.

Co ředitelům v současné době nejvíce při spolupráci s rodiči schází?

Vymezení je od nejvíce frekventovaných odpovědí po nejméně se vyskytující:

- > 31x: **větší zapojení rodičů do zájmových kroužků, mimoškolních aktivit**
- > 21x: **rodiče nemají na děti a školu čas, málo využívají konzultačních hodin**
- > 19x: **schází orgán, který by zajistil komunikaci s rodiči, kteří nespolupracují**
- > 16x: **malá podpora rodičů při práci s problémovými žáky**
- > 14x: **větší pochopení ve smyslu, že nám jde společně o jedno - o jejich dítě**
- > 14x: **větší díl odpovědnosti za chování a prospěch svých dětí - rodiče své děti podporují v záškoláctví, slepě je obhajují**
- > 11x: **lepší přístup médií, veřejnosti, politiků,...**
- > 8x: **spolurozhodování rodičů**

Domnívám se, že většina zjištěných problémů jsou věci, se kterými se ředitelé potýkají již dlouhou dobu a záleží na každém z nich, na jeho učitelích, ale také na samotných rodičích, jak se jim podaří tyto překážky společně zvládnout. Je pravdou, že naše **školství nemá oporu v žádném orgánu, který by ředitelům škol pomohl či přinutil rodiče k lepší spolupráci a komunikaci se školou. Také ve spolurozhodování rodičů a jejich pravomocech by si mělo naše školství vzít příklad z jiných zemí. Ale to není problém ředitelů škol, nýbrž resortu školství jako celku.**

5. Výsledky šetření spolupráce a komunikace rodičů se školou ve Švédsku

5.1 Cíle šetření

Často se v Učitelských listech, Učitelských novinách a jiných odborných časopisech dovídáme, jak dobře funguje spolupráce s rodiči v jiných zemích, na jak vysoké úrovni je, jaké mají rodiče pravomoci, ale na druhé straně i povinnosti. **Cílem šetření je tedy zjistit skutečné názory ředitelů** nám podobných škol **ve Švédsku** a především možnosti či formy komunikace, které by bylo možné využít v našich školách.

5.2 Dotazník, výzkum

Ke splnění cílů byl sestaven anonymní dotazník ve zjednodušené podobě, který byl rozeslán prostřednictvím internetu ředitelům partnerských škol ve Švédsku s prosbou o jeho vyplnění s udáním cíle výzkumného šetření. Kontakty na tyto ředitele jsem získala u kolegů studia školského managementu.

Dotazník se skládá ze tří částí:

Dotazník v anglické verzi je uveden v příloze II.

Dotazníku předcházela průvodní dopis, ve kterém bylo ředitelům vysvětleno, co je cílem dotazníku a k čemu budou použity jeho výsledky, odkud jsem na ně získala kontakt a jak velmi si cením jejich ochoty dotazník vyplnit.

Vstupní část obsahuje hlavičku se základními údaji o respondentech - země, typ školy, velikost školy a její umístění. Některé z těchto údajů hrají důležitou roli při vyhodnocování výsledků šetření.

Hlavní část je tvořena pěti otázkami, které se úzce vztahují k tématu spolupráce rodičů se školou, jak u nich funguje, co je třeba zlepšit.

Závěrečná část je poděkováním respondentům za jejich názory a ochotu tento dotazník vyplnit.

Výzkum probíhal na přelomu roku 2007/2008 - od prosince do ledna.

5.3 Výsledky šetření a jejich porovnání s problematikou u nás

Vzorek tohoto zahraničního výzkumu je velmi malý, přesto si myslím, že pro moji práci **cenný**. Vrátilo se 7 vyplněných dotazníků z 8 odeslaných.

Většina dotazovaných ředitelů jsou ředitelé tzv. public school - Compulsory - tedy pro děti od 12 do 16 let. Počet žáků na těchto školách je v rozmezí 386 - 548 žáků. Většina oslovených škol jsou městské školy.

Zajímavostí je, že téměř všechny odpovědi byly shodné a jednoznačné.

1. otázka

Jak hodnotíte spolupráci školy a rodiny?

Při škole existuje Rada školy, která je velkým pomocníkem ředitele - podporuje svým postojem aktivitu školy, tlumočí názory a přání ostatních rodičů vzhledem k vedení programu školy. Většina rodičů s učiteli v oblasti vzdělávání i výchovy dětí spolupracuje.

Jak již bylo zmíněno, i u nás existuje při školách podobný orgán, **Školská rada**, která má svoje pravomoci a v níž jsou zastoupeni rodiče. Většina z nich však tuto roli bere pouze jako **povinnost** navštívit 2x - 3x do roka svolanou schůzku. Na mnohých školách je funkce Školské rady takto pojmána, bez jakéhokoli vysvětlování, co by mělo být cílem fungování Školské rady. O tom, že by rodiče tlumočili názory a přání ostatních k vedení školy a zase naopak, o tom si většina ředitelů může nechat jen zdát. Občas jsou to tzv. výkřiky několika rodičů, kterým se něco zrovna nelíbí, ale **prozatím nejde o cílenou pomoc a spolupráci.**

2. otázka

Jaké formy spolupráce s rodiči jsou na Vaší škole využívány?

Největší důraz je kladen na setkávání rodičů, žáka a učitele. Na začátku školního roku vytvoří učitel pro každého žáka plán učiva v jednotlivých předmětech (podle schopností každého jednoho žáka), s rodiči tento plán probere a vysvětlí. V prosinci a květnu, na dalších schůzkách s rodiči a žákem, je hodnoceno plnění úkolů a cílů,

kromě učitele hodnotí svou práci i sám žák. Tato forma je nejefektivnější. K dalším formám spolupráce patří informování rodičů formou písemných sdělení, formou elektronických zpráv, telefonních kontaktů.

Jak ukázal výzkum na našich školách, **67% z dotazovaných ředitelů podporuje** na svých školách **trojstranná setkání**. Myslím, že právě díky nim získávají ředitelé a učitelé u rodičů větší důvěru, setkání jsou **velmi efektivní**, ať už jde o chválení žáka nebo naopak. Také další formy komunikace používané ve Švédsku nejsou u nás **ničím cizím - ať se jedná o písemná sdělení, elektronické zprávy nebo telefonní kontakty**. Nejsou však u nás zatím na denním pořádku ve všech školách, ale postupně se do škol stále více a více dostávají.

Velkou motivací ze Švédska by pro nás mělo být vytváření plánu učiva společně s rodiči a především s žákem. Domnívám se však, že tato metoda je **u nás zatím nerealizovatelná**, pokud se nám nepodaří získat rodiče na svoji stranu a pokud rodiče nepochopí, že se musí o vzdělávání svého dítěte aktivně zajímat, nikoli pasivně přihlížet a kritizovat. Jak jsem se již zmínila, na naší škole aplikujeme konzultace individuálních plánů pro žáky se specifickými poruchami učení a tyto konzultace se nám velmi osvědčily. Plánování vzdělávání žáka ve Švédsku formou výše popsanou, se mi v našich podmínkách jeví časově značně náročné.

3. otázka

Jak pomáhají rodiče škole?

Snaží se prezentovat školu u zřizovatele (obec), získávat potřebné finance a podporu veřejnosti.

U nás si chodí rodiče ke zřizovateli spíše stěžovat, nemůže být tedy o podpoře veřejnosti vůbec řeč. Aktivita rodičů ve snaze sehnat pro školu nějaké peníze, je minimální. Finanční oblast berou jako samozřejmou starost ředitele školy. Občas se najdou výjimky, které věnují škole sponzorský dar, nebo finanční částku, ale to většinou až na popud ředitele. Rodiče dětí na našich školách se v tomto směru nechovají jako partneři.

4. otázka

Co Vás v oblasti spolupráce nejvíce trápí?

Nedostatek času na setkávání s rodiči.

Učitelé a ředitelé u nás také často řeší problém nedostatku času na setkávání s rodiči, ale to jen v těch školách, kde již dobře fungují individuální konzultace a trojstranná setkání. V některých případech by učitelé rádi komunikovali s rodiči, ti však často nemají zájem.

5. otázka

Jaká zlepšení byste v této oblasti přivítali?

Větší spolupráci rodičů problémových žáků.

Na tuto otázku jsem čekala více odpovědí, avšak je vidět, že **komunikace a spolupráce s rodiči ve Švédsku je na velmi dobré úrovni**, a proto se objevila pouze jediná připomínka, se kterou se potýkáme i my v Čechách - tj. větší spolupráce rodičů problémových žáků. U nás je však problémů ve spolupráci s rodiči podstatně více, což popisuje třetí část výzkumu.

Závěrem lze konstatovat, že se komunikace a spolupráce s rodiči u nás posunuje kupředu - **tím správným směrem, kdy na počátku jsou trojstranná setkání a běžnější formy komunikace - jako např. elektronická a telefonní sdělení, ...** Jak ukazuje výzkum ze Švédska, dobrá spolupráce může fungovat jako samozřejmá věc, stejně jako je samozřejmostí, že škola dítěti poskytne určitý stupeň vzdělání.

6. Doporučení pro ředitele škol, učitele a rodiče ke vzájemné komunikaci

Na základě provedeného výzkumu na našich školách, informací ze Švédska a vlastních zkušeností lze doporučit v této oblasti a problematice následující formy vzájemné komunikace a postupy jejich zavádění do škol:

TROJSTRANNÁ SETKÁNÍ - tj. komunikaci ředitele/učitele s rodiči za přítomnosti dítěte. Zpočátku je dobré volit tato setkání při řešení prospěchových a kázeňských problémů žáka, ale i v opačném případě, pokud je žák bezproblémový a chce ho učitel pochválit, vyzdvihnout jeho nadání, nastítnit další posun v jeho vzdělávání. Teprve později, pokud obě strany dobře zvládnou komunikaci na této úrovni, lze přistoupit k zapojení rodičů dle zkušeností ze Švédska. Jak již bylo zdůrazněno, právě rodiče jsou těmi lidmi, kteří nejlépe znají své dítě a měli by nám být **nápomocní v tom, co si myslí, že jejich dítě zvládne či nikoliv. Zkušenosti ukazují, že doposud se účast, zájem a podíl rodičů při plánování učiva realizoval pouze cestou pomoci s domácí přípravou,...** A přitom právě vznikající školní vzdělávací programy, které jsou inovací vzdělávacího procesu, jsou ideální pro tento typ komunikace. V budoucnu by měli být rodiče přítomní tomu, co se plánuje ve vzdělávání pro jejich dítě a měli by se **spolupodílet na plánech vzdělávání. Právě takový experiment je jedním ze základních charakteristik učící se organizace a své místo ve znalostní společnosti jistě má.**

ČASTĚJŠÍ DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ - zde je třeba **velké trpělivosti** ze strany ředitelů a učitelů škol. Myslím si, že rodiče, kteří nepřijdou poprvé, nepřijdou třeba ani podruhé, ale potřeby už by přijít mohli. **Proto je zapotřebí „vytrvat“.** Vedení školy **musí rodiče o této akci dostatečně a v předstihu informovat, aby měli čas se na ni připravit.** Důležitou úlohu hrají třídní učitelé, kteří o tomto dnu promluví na třídní schůzce, pozvou rodiče a vysvětlí jim, jak je jejich přítomnost důležitá, čím se chtějí děti pochlubit, jak se na ně škola a děti těší. V prvopočátcích nebude určitě na škodu, když děti vyrobí pro své rodiče pozvánky, aby všichni rodiče věděli, že se tato akce týká právě jich. Po jejím ukončení je dobré ji prezentovat na veřejnosti, ve školním časopise, v místním tisku a zde vypíchnout návštěvnost rodičů. Někteří rodiče se třeba zastydí, jiní se budou snažit příště přijít. Velkou úlohu budou hrát i jejich děti, jejich přesvědčení, aby rodiče přišli. Na Dnech otevřených dveří **má ředitel školy příležitost prezentovat úspěchy školy a naopak požádat rodiče**

o jejich podporu, názory a náměty, ... Myslím, že toto je dlouhodobá cesta, kterou nelze nijak urychlit a lze jí docílit pouze trpělivostí ze strany školy.

ZAPOJENÍ RODIČŮ DO DĚNÍ ŠKOLY - pokud budou mít rodiče možnost zasahovat do školního dění, **budou se školou více komunikovat**. Chceme-li, aby rodiče do školy přišli, měli bychom jim to usnadnit a vlastně je pozvat. **Umožněme jim navštívit vyučovací hodiny, zapojme je do mimoškolních aktivit dětí, do projektových dnů, požádejme je o pomoc s vedením zájmových kroužků, ...** I když zpočátku bude procento rodičů, kteří přijdou, malé, postupem času se určitě zvýší. Rodiče si mezi sebou řeknou, jaké to ve škole bylo a co prožili, co škola a děti potřebují. **Touto formou rodiče snadno a přirozeně odhalí potřeby školy.** Dobrou zkušenost mám s návštěvností vyučovacích hodin. Zpočátku rodičům připadalo divné, že mají sedět ve třídě v době vyučování jejich dítěte, ale následující rok se již sami dotazovali, kdy se budou moci přijít do hodin podívat. Opět je třeba trpělivosti ze strany ředitelů a učitelů, vždyť příprava a naplánování návštěv ve vyučování pro celý školní rok zabere několik měsíců příprav.

ČASTĚJŠÍ SCHŮZKY ŠKOLSKÉ RADY A SDRUŽENÍ RODIČŮ - zpočátku musí tyto schůzky svolávat ředitel školy, v případě Školské rady dávat podněty k jejímu svolání, aby se členové scházeli častěji. **Je nutné, aby si členové těchto sdružení uvědomili, jak jsou pro chod školy potřební, že mohou zasahovat do určitých věcí a hlavně, že o jejich podněty škola stojí.** Velmi záleží na složení členů těchto sdružení, a proto by to neměli být lidé sem „naverbovaní“, nýbrž lidé, kteří chtějí pro školu něco udělat. Potřebnost a důležitost sdružení může škola prezentovat ve školním časopise, v místním tisku. **Dobré by bylo požádat členy sdružení o příspěvek do školního časopisu na téma: „Co Vaše sdružení dělá pro naši školu? Jak můžete se sdružením škole pomoci?“** Myslím, že právě tento podnět by mohl rozhybat „stálé vody“.

ŽÁKOVSKÁ PORTFOLIA - možnost vyjádření rodičů k výsledkům vzdělávání jejich dětí, k jejich chování. Forma zatím pro některé ředitele, učitele i rodiče a jejich žáky naprosté tabu. **Je zapotřebí rodiče na tuto formu komunikace velmi dobře připravit, vše jim musí učitelé dobře vysvětlit, aby věděli, co se od nich očekává a k čemu společně směřujeme.** **Doporučuji začít s vysvětlením podstaty školního vzdělávacího programu a z ní vyplývajícího sebehodnocení.** Rodiče se musí, stejně jako děti, tomuto hodnocení postupně naučit. **Proto bych zpočátku volila pouze krátká hodnocení dětí a na konci týdne, popř. po dobrání látky, krátké vyjádření rodičů k hodnocení jejich dítětem a učitelem.** Účelem není slohové cvičení pro žáky a jejich rodiče, nýbrž stručné

vyjádření k výsledkům vzdělávání a navození vzájemné komunikace. Možností, jak vytvářet evaluační archy, je mnoho. Důležité je, aby učitel viděl, že rodič se o výsledky svého dítěte zajímá, spolupracuje, vyjadřuje i odlišný názor, popř. s učitelem o jeho názoru polemizuje. Tyto evaluační archy se poté stávají součástí **žakovských portfolií.**

Cestu ke vzájemné komunikaci a spolupráci si musí najít každý ředitel, učitel a rodič sám, neboť je to cesta individuální, u každého jiná. Ve své práci jsem navrhla, jakými formami lze komunikaci vést.

Závěr

V naší republice jsou školy, které již **dovedou rodičům nabídnout spolupráci**, pokud na to mají čas a chuť, a kupodivu se rodiče téměř vždy najdou. Hodně záleží na trpělivosti ředitelů a učitelů, na jejich vstřícnosti k rodičům. Většina rodičů bojuje s časem a učitelé by to měli respektovat. Učitelé uvědomující si, že rodiče jsou pro školu nenahraditelným informačním zdrojem, pokud jde o cíl porozumět každému dítěti, jsou velkým přínosem pro dnešní české školství. Nelehkou úlohou ředitelů a učitelů je navázat kontakt se všemi rodiči a snažit se najít takové formy komunikace a spolupráce, které všem aktérům vzdělávání vyhovují. Nepostradatelnými faktory komunikace jsou **vzájemná důvěra a respekt**.

Vedle učitelovy ochoty komunikovat je velmi podstatné, do jaké míry je ředitel školy a učitel ochoten umožnit rodičům nahlédnout do školního dění, do vyučovacích hodin, do zájmových kroužků, do mimoškolních aktivit, ... Zkušenosti ukazují, že **první vstřícné kroky** ke vzájemné komunikaci a spolupráci školy a rodičů **musí podniknout vedení školy a jeho učitelé**.

Velkou důvěru rodičů si v současné době získávají **trojstranná setkání ředitel/učitel - žák - rodič**. Důležité je vytvořit prostředí, v němž se dítě bude cítit bezpečně, v němž učitel a rodič budou partnery. Trojstranná setkání jsou velmi důležitá pro formování osobnosti dítěte, ať už slyší pochvalu nebo napomenutí z úst učitele za přítomnosti rodičů. Další náplní těchto setkání by měly být plány učiva, popř. informace pro rodiče o dění ve škole, o probírané látce, o tom, co škola dítěti nabízí, o co usiluje a jak si představuje spolupráci s rodiči. Také rodiče by měli vyjádřit očekávání, které by škola měla splnit a navrhnout, čím oni sami mohou škole pomoci.

Jako velmi efektivní by se mohla stát práce **Sdružení rodičů a Školské rady**. Smyslem těchto sdružení se však nesmí stát pouze 2 - 4 povinná setkání do roka v době konání třídních schůzek, nýbrž **cílená a systematická spolupráce** - vznášet dotazy k vedení školy, jak bude řešit určité situace a problémy. Prostřednictvím sdružení by se měli rodiče seznámit s fungováním školy a poté by sami měli přicházet s novými náměty a nápady. Vždyť právě zástupci rodičů jednotlivých tříd jsou pro vedení školy citlivě vnímajícími lidmi, kteří vidí nedostatky a problémy. Tito rodiče však musí být aktivní a musí chtít s vedením školy komunikovat. Efektivně fungujících sdružení rodičů je, dle mého soudu, zatím **velmi málo**.

Novou formou komunikace jsou bezesporu **webové stránky školy** (zájmového kroužku, ...). **Umožňují** především **informovat rodiče** o organizaci školního roku, upozorňují na všechny důležité akce a jejich termíny, kontakty. Jejich prostřednictvím mají rodiče možnost nahlédnout do žákovských prací, seznámit se s některými výsledky vzdělávání žáků. **Školní weby prohlubují komunikaci školy s žáky a jejich rodiči.** Vhodně volená diskusní fóra a chaty mohou být velkým **přínosem pro ředitele škol**, neboť **mohou zjišťovat názory klientů školy na školní klima, úroveň výuky,...**

Novou formou, i když trochu neosobní, jsou také **schránky důvěry** na našich školách. Většinou slouží žákům, ale jak vyplynulo z výzkumu, na mnohých školách je využívají i rodiče žáků, např. **při citlivých sděleních směrem k vedení školy**, nebo **pokud se jedná o připomínky kritické** a důvěra mezi vedením školy a rodiči není příliš velká. Tady je nutné **budovat větší důvěru**, aby bylo možné využívat efektivnějších a otevřenějších forem komunikace.

V posledních letech pronikají do našich škol (na základě výsledků výzkumu) **zcela nové formy efektivní oboustranné komunikace mezi školou a rodiči.** Jsou jimi především Dny otevřených dveří, e-mailové dopisy, školní časopis.

Dny otevřených dveří, kdy si rodiče mohou projít školu a navštívit výuku, se postupně dostávají do našich škol středních, ale především základních. Pro komunikaci je důležité, aby to do budoucna nebyly jen ojedinělé akce, při kterých mají smíšené pocity jak rodiče, tak učitelé, nýbrž **aby se rodičovské návštěvy mohly opakovat.** Jedině tak **budou mít smysl a přiblíží se skutečnému životu školy** a ne zinscenované, tak trochu umělé atmosféře. I žáci budou spontánnější a přirozenější, pokud se tyto dny stanou pravidlem.

Velmi novou formou komunikace je **e-mail.** Jsou **školy, a dle výzkumu jich není málo**, kde učitelé komunikují s rodiči formou e-mailové adresy. Myslím, že tento způsob je **mnohem efektivnější**, než např. poznámka v afektu napsaná učitelem do žákovské knížky. Ta může naopak komunikaci spíše brzdit. Když učitel napíše rodičům e-mail, může to mít větší úspěch a váhu. Rodiče by po jeho přečtení měli danou situaci s dítětem probrat a poskytnout učiteli zpětnou vazbu. Při vzájemné důvěře lze doplnit psaní i vyjádřením dítěte k danému problému. Určitou brzdou této nové formy komunikace je přístup rodin k internetu. Jak vyplývá z průzkumu Českého statistického úřadu, ne všechny rodiny přístup k internetu mají, zatím pouhých 59%.

Řada škol dnes vydává **vlastní školní časopis**. Zpočátku ho tvoří žáci s učiteli, ale později **může vedení školy vyzvat rodiče, aby se zapojili do psaní příspěvků**. Rodiče tak mohou poradit ostatním rodičům, např. co se jim osvědčilo v domácí přípravě, uvést tipy, o kterých si myslí, že by mohly ostatní rodiče zajímat. Rovněž mohou doporučit návštěvu muzeí, historických památek, letního tábora, nebo naopak upozornit na určité nedostatky. Tímto způsobem fungující školní časopis je zcela jistě **velkým přínosem** pro lepší komunikaci mezi školou a rodiči.

Závěrem bych chtěla upozornit **na novou formu komunikace související s příchodem školních vzdělávacích programů**. Jedná se o **evaluační archy žáků, které jsou součástí jejich portfolií**. Na připravených přehledech hodnotí žáka nejen učitel, jako tomu bylo doposud, ale navíc hodnotí žák sám sebe. Další **prostor pro hodnocení je zde dán rodičům**, kteří mohou doplnit hodnocení dítěte o svůj názor, **mohou s ním souhlasit, či nikoliv**. Rodiče zde také mohou poděkovat učiteli.

Komunikace rodičů se školou je u nás na dobré úrovni. Efektivních a účinných forem komunikace je v našem školství dostatek, jen si k nim ředitelé škol, učitelé a rodiče musí najít tu správnou společnou cestu.

Seznam literatury a dalších zdrojů

- GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- KELLAGHAN, T., SLOANE, K., ALVAREZ, B., aj. *The Home environment and school learning: promoting parental involvement in the education of children*. San Francisco : Jossey-Bass, 1993. ISBN 1555425887
- KOCHAN, F., K. HERRINGTON, C, D. Restructuring for Today's Children: Strengthening Schools by Strengthening Families. *The Educational Forum*, 1992, roc. 57, č. 1 s. 42-49. ISSN 0013-1725.
- KREJČOVÁ, V.; KARGEROVÁ, J. *Začít spolu: metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0
- " KUCHAROVÁ, P. Komunikace a spolupráce s rodiči. *Učitelství listy*, 2007, roč. 15, č. 1, s.11. ISSN 1210-6313.
- KUCHAROVÁ, P. Komunikace a spolupráce školy s rodiči. *Učitelství listy*, 2007, roč. 15 č. 4, s. 12. ISSN 1210-6313.
- . KUCHAROVÁ, P. *Přístup učitelů žákům a rodičům*. *Učitelství listy*, 2007, roč. 14 č. 5 ISSN 1210-6313.
- LAUERMAN, M. *Dánská škola - pluralita a bruta pluralita klíčem k úspěchu.* [online] Dostupné na WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/>>.
- . *Náměty z amerických škol*. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.mujnet.cz/>>.
- " *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR.: Bílá kniha*. Praha : MŠMT, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
- *Partnerství rodiny a školy při výchově-vzdělávacím procesu*, [online] Dostupné na WWW: <<http://www.stredoskolak.cz/>>.
- . PRŮCHA, J. *Vzdělávání ve světě*. Praha : Portál, 1999, s. 243-244. ISBN 80-7178-290-4
- . PRŮCHA, J. *Vzdělávání ve světě*. Praha : Portál, 1999, s. 247-249. ISBN 80-7178-290-4
- RABUŠICOVÁ, M., ČIHÁČEK, V. *Možnosti spolupráce školy a rodičů a jejich vzájemné podpory*, [online] Dostupné na WWW: <<http://www.phil.muni.cz/>>
- RABUŠICOVÁ, M., ŠEĎOVÁ, K., TRNKOVA, K., aj. *škola a /versus/rodina*. Brno : Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Praha : VÚP, 2005. ISBN 80-87000-02-1.

- **RÝDL, K.** *Pohledy na dánské školství aneb putování pedagogickým rájem.* Praha : Karel Rýdl, 1993. ISBN 80-238-2867-3.
- **STECH,S.** Komunikace rodičů se školou - hledání dialogu. *Vedení školy v praxi.* Praha : RAABE, 2003. ISBN 80-86307-13-1.
- **ŠTECH,S.** Rodiče často nevědí, co po nich škola chce. *Rodina a škola*, 2005, roč. 52, č. 5, s. 4-6. ISSN 0035-7766.
- **ŠTURMA, J.:** „Dělba práce" mezi rodinou a školou, [online] Dostupné na WWW: <<http://www.mujnet.cz/>>.
- **VINCENT, C:** *Patente and Teachers:power and participation.* Londýn : Falmer Press, 1996.
- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.**

Přílohy

Příloha I: Dotazník pro ředitele škol

Vážení kolegové,
cílem tohoto dotazníku je získat přehled o spolupráci rodičů a učitelů na českých školách. Výsledky výzkumného šetření budou zpracovány do závěrečné bakalářské práce na téma: „Komunikace rodičů se školou“ a mají anonymní charakter. Děkuji Vám za ochotu vyplnit tento dotazník.

Vyplňte, prosím, laskavě, následující údaje:

Počet let ve funkci ředitele/ zástupce ředitele školy:

Typ školy (ZŠ, SŠ, ...):

Počet žáků:

Umístění školy v obci: nad 100 tis. obyvatel

 10-100 tis. obyvatel

 do 10 tis. obyvatel

1. Ve kterém období školní docházky, dle vašeho soudu, je komunikace rodičů se školou nejlepší? Označte následující body číslicí 1-5, nejlepší - 1, ... nejhorší - 5.	
a) 1. a 2. třída	
b) 3. - 5. třída	
c) 6. třída	
d) 7. a 8. třída	
e) 9. třída	
2. Odkud nejčastěji získávají rodiče žáků informace o školním dění? Lze zaškrtnout několik odpovědí.	
a) od svého dítěte	
b) od třídních učitelů a dalších pedagogů	
c) ze školního časopisu	
d) z místních novin	
e) z informačních letáků	
f) od ostatních rodičů	
3. Jakou máte zkušenost s rodiči při řešení kázeňských nebo prospěchových problémů jejich dětí?	
a) vynikající	
b) velmi dobrou	
c) dobrou	
d) špatnou	
e) velmi špatnou	

4. Po celou dobu školní docházky rodiče se školou spolupracují:	ANO	SPISE ANO	NE	SPISE NE
5. Uskutečňujete na Vaší škole individuální pohovory s rodiči za přítomnosti žáka? Typ: ředitel/učitel - rodič - žák	ANO	SPISE ANO	NE	SPISE NE
6. Získávají od Vás rodiče zpětnou vazbu na své případné dotazy a podněty?	ANO	SPISE ANO	NE	SPISE NE
7. Jak často provádíte dotazníková šetření u rodičů se záměrem zjistit jejich názory a přání vztahující se k dění ve škole?	Křížkem označte jednu z nabízených odpovědí.			
a) pravidelně (např. 2x ročně, ...)				
b) nepravidelně (nastane-li problém, ...)				
c) zřídka				
d) nikdy				
8. Vyberte, které formy komunikace s rodiči používáte, a označte, jak často.	CASTO	OBČAS	ZRIDKA	NIKDY
a) setkání zástupců rodičů jednotlivých tříd				
b) telefon				
c) žákovská knížka (deníček, stud. průkaz)				
d) úřední dopis				
e) e-mail				
f) konzultační hodiny				
g) setkání hromadná - s rodiči žáků všech tříd				
h) dotazník, anketa				
ch) diskusní fórum na webových stránkách školy				
i) Den otevřených dveří				
i) Školská rada, Sdružení rodičů				
k) schránky důvěry				
l) jiné: specifikujte, prosím, jaké:				
9. Pokuste se odhadnout, jak Vám - tedy vedení školy, rodiče žáků důvěřují, zda: zcela/ částečně/ málo/ vůbec.	Křížkem označte jednu z nabízených odpovědí.			
a) zcela				
b) částečně				
c) málo				
d) vůbec				

10. Zakřížkujte, jakým způsobem mohou rodiče nahlédnout do činnosti školy. Lze zaškrtnout několik odpovědí.	
1. návštěva rodičů ve vyučovacích hodinách	
2. Den otevřených dveří	
3. sportovní turnaje se zapojením rodičů	
4. účast rodičů na škol. výletech, exkurzích, LVK, plavání, ...	
5. projektové dny za přítomnosti rodičů	
6. jiné: specifikujte, prosím, jaké:	

11. Co Vám nejvíce v současné době při spolupráci s rodiči schází, popř. proč se Vám tato spolupráce nedaří?

Vážení kolegové,
ráda bych Vám poděkovala za Vaše názory a ochotu tento dotazník vyplnit.

Mgr. Hojná Martina
zást. řed. ZŠ a MŠ Ždírec nad Doubravou

Příloha II: Dotazník pro ředitele škol ve Švédsku

Anglická verze dotazníku

Country: Sweden

Type of school:

Number of pupils (students):

School located in:

Number of inhabitants:

- 1. How can you evaluate cooperation between your school and parents?**
- 2. What types of cooperation are used at your school?**
- 3. How do parents help school?**
- 4. What troubles you most in the sphere of cooperation?**
- 5. What would you appreciate (any improvements) in this sphere?**

Česká verze otázek

- 1. Jak hodnotíte spolupráci školy a rodiny?**
- 2. Jaké formy spolupráce s rodiči jsou na Vaší škole využívány?**
- 3. Jak pomáhají rodiče škole?**
- 4. Co Vás v oblasti spolupráce nejvíce trápí?**
- 5. Jaká zlepšení byste v této oblasti přivítali?**